ԳԻՐՔ

եռալեզուեան.

Յորում պարունակին Հայերէն, Յունարէն, և Պարսկերէն հարցմունք՝ և պատասխանատուութիւնք համառօտաբար.

Ի Հայրապետութեան Սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի Տն Դաւթի Սրբազան Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց։

Եւ ի Պատրիարգութեան Սրբոյ Աթոռոյն Երուսաղէմի Տն Թէոդորոսի Արհի Եպիսկոպոսին։

Տպագրեցաւ Վեհափառ Հրամանաւ Մեծի Արքեպիսկոպոսի Մայրաքաղաքիս Կոստանդնուպօլսի Սրբազան Պատրիարգի Տն Յօհաննու Աստուածաբան կոչեցեալ փիլիմաբան րաբունապետին։

Արդեամբ շարադրողի կեսարացի Դապաղախալեան Գրիգոր դպրի։

Ի Թուին Հայոց՝ ՌՄԾԲ։ Յուլ 20։

Ի Տպարանի Յօհաննիսեան Պօղոսի։

Առ ժողովուրդ հնդկացւոց։

Առաջնորդ բան խնամակալէ գիտութէ. և մի խափանեսցես զերաժշտութիւն, զի նուագս բարեբանի արարիչն ընծայեց մեզ հոգեհանճարն սիրաք. 32. 5.

Քանզի բնական կերպ է բնութեանց առ ասել, թէ ընդհանուր արհեստից գիտութե, յորոց պարտ է սկզբնաւորել յսկզբնաւորութեանց. զի որով վայելչասցի սկզբնաւորութիւն, միջնոյն և վերջաւորութիւն։ Այլ նախնիք մեր ազգացն, զիմաստութիւն իւրեանց շուրջ զամ՝ և զաստուածայինն, եղանակաւ երգոցն յանցնեցին յետնորդացն, առ ՚ի քաղցրապէս ներհեզանել ՚ի հոգիս նց՝ և յիշողութեան կայունապէս յենանել, զմիտս՝ և զլսելիսն ամփոփել։ Այլ արարին Դաւիթ և որդիքն իւրայինք. յորժամ հանէին զտապանակն ՚ի տանէն Ամինադաբայ. խաղային առաջի տն տաւղօք և նուագարանօք զօրութե. և երգօք և քնարօք, սրնգօք, թմբկօք, ծնծղայ

իւք

խուք և փողովք. 2 Թագ. 6. 5: Թէ նուա-
լէյն մարդն Դ͞ի ընկալ ՚ի գովութ͞ն ըս-
տեղծչին իւրոյ՝ Որդ՝ պարտ է հե-
տևել նախկին մերցն բարեպաշտութե͞ն,
որք զառ ընկալեալ յա͞յ զբարերարու-
թի͞ն իսկ և իսկ ՚ի գովութի͞ն և յերգս
նորին արձակել սովորեցան: Նա և մեք
մնալեա և որդիքն իւրեր (յորժամ ան-
ցին ընդ ծովն կարմիր) երգեցին զօրհ-
նութիւս զայս ա͞յ ասելով, օրհնեսցուք
զՏ͞ր զի փառօք է փառաւորեալ. Ելից.
15. 1: Նոյնպէս և այլք բազումք: Մե-
րոցն գովաբանական արարողութեց ու-
սեալ մեր զօրհնութի͞ն զայն հանապազ
քաղցրախառն եղանակաց երգովք օրհ-
նաբանել հետևիմք նախնեաց մերոցն
բարեպաշտութեց ասելով ՚ի մ͞ս եկեղե-
ցւոյս ո͞մ համարձակութ͞բ օրհնեսցուք
զՏ͞ր և զայլս ՙԴաւ ուսանք յերից ման-
կանցն ասել. օրհնեալ ես Տ͞ր Ա͞ծ հար-
ցն մերոց և այլն. Դան. 3. 52: և յամե-
նէ, զմեծացուսցէ. Ղուկ. 1. 46: և յամե-
այլևս քնարերգութե͞ն դաւիթեայ, զորոր
մեա

մեւմ յինձ ածն · սաղ · 50 · 1 ։ զօրհնեցէք
զՏէր յերկնից, զօրհնեցէք մանկունքն
և զՀամբարձին ։ Ի հրեշտակացն ,
զփառս 'ի բարձունս · ղուկ · 2 · 14 ·
Ի կայծակնամարգարեցեալ մէ մարգա_
րէէն · եսայ · 6 · 3 ։ Ի շնչամարգարեցեալ
ածաբան աւետարանչէն յոհաննու ·
յայտ · 4 · 8 ։ և 'ի դադարմն ածաբանուէ
ուրյն դինենցսնւէ, զսբ · սբ · սբ ասէր
զօրութեց զեռահնաւանկ զերգն սրբա
սացութե ։ Ի յածաշունչ տառից 'ի
փօէլիբոյ · 13 · 23 ։ Ի քահանայից, որ 3
ծող · 7 · 9 ։ և 'ի չորից աւետարանչացն ,
զալէլուիայն և զօրհնեալ է ածն ·
յայտ · 19 · 1 ։ Ի յերկնայնոց 'ի Հրեղինա
կանն զօրութեց, զքնարս, և զերգս ·
յայտ · 14 · 2 ։ Ի սբց Հարցն, զյօրինուածն
զերգս շարականաց · զեղանակաւորու_
թիւն տաղերգութեց · և զներդաշնակա
ւոր քաղցրաձայնութիւն մեղեդեաց ։
Ընդ որովք զանսասանեղծականն զքս
փառաբանել և զպարարեն զՀոգին բա
նականացն սեռից, այս կշռեցել բանքն,

որ

որ ը̃ պարսիցն՝ [illegible] ՚ի գերու-
հրաշալի բանաստեղծութեանց, քաջաձայնար
բանաստեղծիցն մերոց։ Ս որոցն ներ-
դաշնակաւոր եղանակագրութ̃ սեթեւ-
եթեալ բանս բարեբանական, ՚ի մէջ
ընդհանրականի եկեղեցւոյս հայկազ-
բարենուագ ձայնիւ օրհնաձայնել եր-
գաւանեմք։ Ո՛չ և եթ առ մեզ յայտ-
նեցաւ այս օրհներգական իմաստն ե-
կեղեցւոյ · այլ՝ հրեշտակաց ևս ,
որք զանազան իմաստն ա̃յ ուսան յե-
կեղեցւոյ ըստ ա̃ծաբանութեան սրբազան
առաքելոյն պօղոսի, որ ասէ՝ յայտնես-
ցի այժմ իշխանութեանց և տ̃րութեանց՝ որք
յերկինս են ՚ի ձեռն եկեղեցւոյ՝ բազ-
մապատիկ իմաստութիւն ա̃յ · եփես · 3 · 10 ·
Ա̃յ ա̃ծայինն քնարերգն, զհոգիս ի-
մանալեաց եկեղեցւոյ երգանիկ համա-
րեալ ասէ · օրհնեցէք զտ̃ր ա̃մ հրեշ-
տակք նր · ընդ որում և երեք մանկունք
քըն հրաշալիսն զա̃մ արարածս ՚ի գո-
վել զա̃ծ յաղագս որոյ ա̃մ հոգիք ի-
մանալեաց և զգալիքս ՚ի մի գումար ,

՚ի

՛ի մի հանդէս, և ՛ի մի եկեղեցի. միով
ձայնիւ և բազմաձեղնակաւ ՛ի չափ՝
և ՛ի քանակ բերեալ (ըստ ներդինա-
ցոյն թէ երաժշտութին չափ՝ և քանակ
ունի) օրհնեմք զտուօղն բարեաց
հանդերձ երաժշտական երգովք նո-
գևորգք յաւիտեանս

ամէն.

Համառօտութիւն՝ երաժշտական.
հարցաւորութեան՝ պատասխանաւորան.

Որ քերթողականն՝ մասն են քառա նիւթ.
Նոյնպէս երգողականն՝ քառակիցս առնէ հիւթ.
Նաև մասունք բանի՝ են իրօքն ու թից.
այնպէս ձայնաւորաց՝ գ խուտից նշանքն ութ.
Սու ո՞չ օրէ՛ է՝ քընարահա բաց.
առնուլ ըղձայնս ՚ի մէջ՝ խուռոց քընա բաց.
՚ի նժան տարերց ժամուց՝ կենդանակերպից.
Մեկնու ժբ յարմարեն՝ ղուս մոլորա կաց.
Սօթից գոտեացն ասէ՝ ձայնքն են զանազան.
որք խակ են իրերաց՝ կարի անն ման.
ըստոր և վեր ձայնիւ՝ ել էջ եղա նակք.
լինին երաժշտաց՝ նիւթ երգողա կան.
Լուսինն ՚ի ռասա ձայնի՝ ցածուստ վերջառել.
փայլածուն ՚ի տիւկեան՝ երգչն ման առել.
լուսաբեր արեգակ՝ սէկեան և չոր կեան.
յօրինեն համաձայն՝ առ իրեարս բաշխեալ.
Հըրատ և լուսնթագ՝ նևայ յիւսէյ նի.
երևակ եւ տրագ՝ ձայնէ գովե լի.
և անմոլորքն են տեսք՝ աչաց հայե լի.
՚ի նոցունց ուսանիմք՝ ձայնս յոգն առնելի.
Հայոց յունաց պարսից՝ երգոց և ձայնից.
իբր կաթիլ մի առել՝ հարցմանց գովեստից.

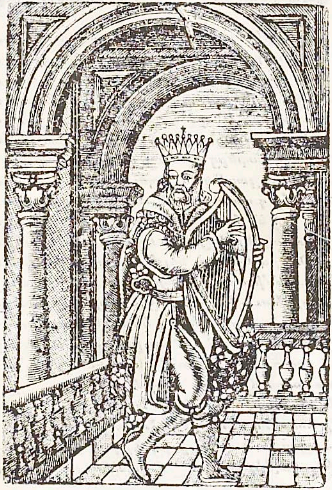

Սնչրէն երգեր՝ զքնարն տասնաղեայ.
որով հալածէր՝ այսըն սաւուղայ:

Համառօտութիւն երաժշտականի գիտութեան, թէ զի՞նչ է։

Հարց.

Զի՞նչ է երաժշտութիւն.

Պատասխանի։

Նա՛ գիտութիւն, որ ուսուցանէ զհամեմատութիւն ձայնից՝ և զկերպս եղանակացն հանրից.

Հարց. Քանի՞ք են մասունք երաժշտութեան.

Պատ. Երեք, այսինքն, Նոտագրական. եղանական. և սրնգական.

Հարց. Ի քանիսս բաժանի Նոտագրականն։

Պատ. Յերիս, այսինքն, ՚ի ձայն, ՚ի փչումն. և ՚ի բաղխումն.

Հարց. Զի՞նչ է բաժանումն ՚ի ձայն։

Պատ. Նա՛յն, զոր մէջս երգեմք ձայնիւ

ինչ

հնչմանց որպիսի է հօրականն, մեղե_
դին, և ձայն.

Հարց. Ո՞ ինչ է բաժանումն ՚ի միջումն.

Պատ. Ա՛յն, որ միջէն դեղեգնափողն, զսրինգն, և զայլ երաժշտականն գործիս.

Հարց. Ո՞ ինչ է բթնումն ՚ի բաղխումն.

Պատ. Ա՛յն, որ պատմառաբանն, զբը նային, զծնծղայն և զայլս հարկանեն ձեռօք և զքաղցրանուագ արձակել տան զձայն.

Հարց. Ո՞յս յերից բաժանմանց նր հալերգութեցն որոյ փառաբանի ձայնիւ արարիչն բնութեց.

Պատ. Հանապազ փառաբանի ձայնիւ հնչմանց. ով տեսին մարգարէն, և ա_
ւետարանիչն, նաև միայն մէն գիտէ ակիրս, որ յաղագս ամենայն քահանայա պետութեան կարգի.

Հարց. Եղեգնափողիւ, և սրնգաւն, մի թէ ոչ փառաբանի փառաւորեալն.

Պատ. Այո՛ փառաբանի ով ՚ի յերկինից լուաւ ամենայն աւետարանիչն յոհաննէս զքնարահարացն զձայնս. յայտ. 14. 23.

Հարց։ Ուրեմն սաղմոսարանաւ, քնա-րին եւ այլովք գործեօք եւս բարեբանի բարձրեալն։

Պատ. Ըստ բարւոյն առեալ է համայն գործեօք երգոցն երգաձայնեալ բա-րեբանի, որպէս արկանեմք 'ի գործ զոմանս 'ի սբ. եկեղեցւոջն. բայց ըստ չար կող-մըն կոյս, ո՛չ. որպէս պատուիրէ հոգին սբ 'ի ձեռն ամովսայ մարգարէին։

Հարց։ Որդեօք ունէ՞ս վկայութիւն 'ի սբ գրոցն, թէ է՛ այնպէս։

Պատ. Այո՛ որպէս ասի 1 Մնաց. 4. 52. թէ 'ի նմին ժամանակի նորոգեցաւ յերգս օրհնութեան 'ի փող. եւ 'ի քնար, եւ 'ի սրինգ՝ եւ օրհնէին զած յերկինս՝ եւ յաջողեաց նոցա։

Հարց։ Ի քանիս առնանի 'ի կերպս ե-րաժշտութիւն։

Պատ. Յերիս, այ, անհամեմատ. համեմատ. եւ բարդ։ Առաջինն, է՛ չար՝ եւ շարժիչ տռփական իրաց. զորմանէ ասաց ած 'ի բա՛ց արա յինէն զձայնս երգոց քոց՝ եւ զնուագս սրնգաց քոց ես ոչ լուայց

մնացորդաց. 5. 22։ Երկրորդն է՝ հասարակօ
րէն առեցեալն երգ. որ ի գով՛ և ի
պարսաւն յօրինել թարց սաստկելոյ։
Իսկ երրորդն, է՝ ածայինն երգ՝ և
միշտ ցանկալի. որով հանապազ զեռա
հրեշտակք սրբասացութեան զնուագ մա
տուցանեն վեցթևեան սրովբէքն ամե
նասուրբ երրորդութեան հօր և որդւոյ
և հոգւոյն մշտ այժմ և յաւիտեան։

Լուրջն խաղալեաց՝ ի հրեշտակաց՝ էջն ցանկանէ.
եւատեաց՝ և ցնծանիսո՝ ցուցանէ ցա ցեալ.

Յաղագս գովելի երաժշտութեան։

Հարց. Գովելի՞ է երաժշտական երգն
թէ ոչ։

Պատ. Այո գովելի է, զի նովաւ օրհնի
արարիչն եղելոց. ուստի երեք մանկունքն
ի հնոցի հրոյն բաբելոնի օրհնէին՝ և
գովէին զած երաժշտական երգով՝ և
ձայնիւ ծնծղման ասելով. օրհնեալ ես
տէր ած հարցն մերոց և այլն. դան. 3. 51։

Հարց. Ո՞րն է երեք մանկանցն և եթ

գո

գովեցին զած, և ոչ այլք ոմանք։

Պատ. Այո՛ անհամար գովեսս զՏր. որպ այսու օրհնութբ գովեցին մովսէս՝ և որդիքն իսրլի ասելով. օրհնեսցուք ըզ Տր, զի փառօք է փառաւորեալ. ելից. 15. 1. և մարիամ մարգարէ քոյրն ահա րոնի, էառ զթմբուկն 'ի ձեռն իւր, և ելին ամ կանայք զհետ նր (յորժամ անցին ընդ ծովն կարմիր) թմբկօք՝ և պարուք՝ և յառաջէր՝ մարիամ, և ա-սէր. օրհնեսցուք զՏր զի փառօք է փա-ռաւորեալ. ելից. 15. 20։ և որպ սրբա-ածոյին քնարերգն 'ի բոլոր սաղմոսա-րանին իւրոյ։ Աննա, 'ի ծնանելն սա-մուելի՝ 2 թագ. 1. 9։ Դեբօրայ 'ի հա-տանելն զսիսարայ՝ դատ. 5. 3։ Յու-դիթայ յաղթանակելն զհողոփեռնէս, ուր ասէ բարձրաձայն բարբառով՝ որ-դիք իսրլի օրհնեցէք զած՝ յուդթ. 13. 17 22։ և որպ եղև ամենօրհնեալ կոյսն մա-րիամ 'ի ծննդեանն զքս հովիւք ը հրեշ-տակս երգաբանեալ. ղկ. 1. 46. 49։ և 2. 13. 20։ Տօբիթոյ ասելով նա խրա

աէ

ուէ զէհմացիան, թէ ածնասցեն յամ փո_
ղոցան եղեմի աշէլուխոյ. և օրհնեսցեն,
օրհնեալ է ած՝ փօք. 13. 23. և զապաթն
ածաբանից սբն գիոնէսիոս, որ յա_
ղագս ածային քահանայապետութեն՝
7. 4. ասէ. քանզի ոմանք յոյնմ կար_
գէն ըստ զգալեացս, ասելով. ոպ ձայ
նիւ ջուրց բազմաց վերադրչէն, որ
նեալ են փառք ան 'ի տեղւոջէ իւր
մէ. իսկ ոմանք զբազմահանեանն զայն
և պաշտելի ածաբանութին վերադրչեն,
սբ, սբ, սբ. ար զօրութեց, լի է ամ
երկիր փառօք քո: Օրմէ նախադա
շակելով առաց մարգարէն եզեկիել.
'ի գլուխ. գ. 12. թէ, և վերացոյց զիս
հոգի. և լուայ զկնի իմ ձայն շարժման
մեծի՝ որք ասէին, օրհնեալ են փառք
ան 'ի տեղւոջէ իւրմէ: և 'ի գլուխ. 1.
14. ասէ. և լսէի զձայն թեւոց նց 'ի
սաւառնելն իբրև ջուրց բազմաց. իբ_
րև զձայն սադդայի: Նաև Շնչամաքրե
ցեալն յովհաննէս՝ յայտ. 14. 2. ուր ասէ.
և լուայ զձայն յերկնից՝ իբրև զձայն

ջուրց

ջուրց բազմաց։ Նաեւ ածային քնարեր
գըն, ձայն տն ՚ի վր ջուրց. սաղ. 28. 3։
Եւ ինքն ասաց ՚ի բերանոյ մարգարէիցն
իւրց, թէ յարեւելից մինչեւ ՚ի մուտս
արեւու փառաւորեալ է անուն իմ ՚ի
մէջ ազգաց՝ մաղ. 11. սաղ. 112. 3։

Հարց։ Այլ ինչ ազդուութի ունի՞
երաժշտութիւն։

Պատ։ Այո՛ յոյժ ազդու է երաժշտա
կան նուագն. զի նուագաւ դեւք ընկենին,
ուստի այսն սաւուղայ հալածիւր ի
աղէտս քնարաւն դաւթի. եւ լինէր յոր
ժամ հասանէր այսն չար ՚ի վր սաւու
ղայ, առնոյր դաւիթ զքնարն՝ եւ նուա
գէր ձեռամբն, եւ հանգուցանէր զսա
ւուղ, եւ դիւրանայր նմա, եւ մեկնէր
՚ի նմանէ այսն չար. ա թագ. 16. 23։

Հարց։ Ուրեմն պարտաւորք հանապազ
բարեբանել զած ձայնիւ երգով։

Պատ։ Այո՛ պարտ է միշտ գովել զած
ընդ տմ մեզ երաժշտական եղանա
կաւ՝ եւ երգօք հոգեւորօք, զի է օրէն
յաւիտենական. թուոց. 10. 8։

Հրեշէն շնորհութիւն՝ երանութեան ԺԶ.
Գովէին զբանն Տեառն՝ մեծ ուրախութեան ԺԷ.

Յաղագս ԻԵ սաղմսին, եւ չորից գլխոց երաժշտութեան.

Հարց. Մեկնեա զերաժշտականութեան երգ.

Պատ. Որդին Ղամեքայ Յոբաղն, որ էր հայր խաշանցն. եգիտ զերգս՝ և ըզ քնարս. Ծննդոց. 4. 21. Իսկ ածային քնարերգ, որ ներկեալ շնորհօք հոգւոյն առ երգել զերգս հոգևոր նըմանաւորանաց, յօրինեաց զգործի օրհնութեան որպէս ինքն վկայէ, թէ ձեռք իմ արարին զսաղմոսարան՝ և մատունք իմ կազմեցին զգործի օրհնութեան.

Հարց. Ո՞ր ինչ էր գործի օրհնութեան.

Պատ. Նոր նախատիպ էր տասնաղեայ քնարն, որ ըստ եօթնարիւեան շնորհացն հոգւոյն. որով յաւուրս է անգամ երգաձայնել օրհնիչք զԱծ, ըստ այնմ թէ՝

է անգամ յաւուրն օրհնեցից զքեզ տր.
Յետ նմին յարմարեաց Ճաշեայ քնարն
ԺԸ պատուիրանացն այ · որով միշտ
զհոգիս մեր հնչեցուցանէր · զի ՚ի ձեռն
նորին կոչեցաւ սաղմոսարան, որ է ձայ_
նուն · զոր այսու մտօք ասէ յօրինեաց,
Թէ հարկանելն ձեռօք ՚ի նուագարանս,
նշանակ է կարողութեն հօր · ձայնն ա_
նուշահամ, իմաստութեն որդւոյն · և
փչումն, առ կենդանական բարութեն
հոգւոյն սբյ :

Հարց: Քանին են երգեցիկք ՚ի դաւթայ:
Պատ: Ըստ գրոց · որ ասէ · 1 մնաց · 15 ·
19 · Թէ Եման · Ասափ և Եթան, էին
գլուխ երգչացն (յորժամ երթային
հանել զտապանակ ուխտին այն ՚ի տա_
նէն աբեթթարայ) որք երգէին տա_
ղօք ողնձեօք · Զաքարիա · Ոզիէլ ·
Սեմիրամովթ · Յէիէլ · Ոնիա · Եղի_
աբ · Մաասիա քնարօք նուագէին:
Մատաթիա · Եղիփաղեա · Մակէնդէ_
ա · Աբեդդոմ · Յէէլ · Ոզիաս սմինթօք
նուագէին:

Հարց. Ի սցնէ ո՞վ էր իշխան երգոցն.
Պատ. Իշխանն ղևտացւոց Քոնոնիաս.
որ ասի, թէ և ղևտացիքն բարձին զտա-
պանակ ուխտին տն. և սաղմոսանուա-
քըն. և Քոնիաս էր իշխան երգոյն՝ որք
նուագէին. և դաւիթ զգեցեալ պատ-
մուճան բեհեզեղէն. 1 Մնաց. 15. 27:
2 Եզրաս. 12. 25:

Նաև յորժամ ծերցն արքայն դա-
ւիթ, թագաւորեցոյց զորդին իւր ըղ
սաղօմօն փոխանակ ինքեան, ունէր նա
չորս հազարս օրհնիչս տն նուագարանօք
որովք արարին օրհնել զտր. Մնաց. 23. 5:
որ ինքն վկայէ, թէ արարի ինձ գու-
սանս՝ և երգեցիկս՝ արս՝ և կանայս.
Եկլէս. 2. 8: Նաև զորդիսն ասափայ. և
եմմանայ. և՚ի դիթունայ. որք երգէին
(զորս կացոյց որդին յեսսեայ) տա-
ղօքն և քնարօք, և ծնծղայիւք. Զակ-
քուր. Յօսէփ. Նաթանիաս. Ասերիէլ:
Գոդողիաս. Սուրի. Եսիմ. Սեմէի.
Ասաբիաս. Մատաթիաս, վեց. հան-
դերձ հարքն իւրեանց ՚ի դիթունա-

եր

երգէին զքնայգքն զգոհութիւն՝ և զօրհ-
նութիւն տն՝ մնաց. 25. 1. 2. 3: Որոց
թիւն հանդերձ եղբարբք՝ և հարբն
իւրեանց. որք ուսեալ էին զերգս տն.
ամենեքեան հանճարեղք երկերիւր և
ութսուն և ութ՝ մնաց. 25. 7: Նալ
ևս, որդւոյն զարեհի երանելւոյն յոբ, ա-
սէ թէ դարձաւ ՚ի սուգ քնար իմ, և
երգն իմ ՚ի լալիւն՝ յոբ. 30. 31: Ա՞նել-
նէ զայն մեծն Գրիգոր նիւսացին 2
գիրն բարոյականութե, թէ քնարն լա-
րիւք, և երգն ձայնիւ հնչեցուցանին:
Նաև խղճմտիս մեր հոյլապետն (ասէ)
էառ ՚ի հրեշտակաց եղանակեն զերգս
բարեբանութե. որ մնաց առ յոհան ոս-
կեբերանն. և ՚ի նմանէ ՚ի յոյնս: Նաև գե-
րահռչակ բանաստեղծըն հոմերոս ե-
դիտ (ասէ) ՚ի ձեռն երաժշտականու-
թեն զքերթողականութեն զգիտութե.
զի երաժշտականութեն է առնել զլեզուն
վարել երկոյնիւք և սղիւք զձայնս, ըստ
կարծեացն ծործորեցւոյ, որ ՚ի մեկնու-
թեն քերթողութե.

Նաև

Նուքաշն Որփեոս բանաստեղծն Թրա
կեցւոյ, որ էր գերահռչակն նուագածու.
զմանէ ասէ ներգինացին, թէ որփէ-
ոսն ապօղոնեան՝ և երաժիշտն աղեք-
սանդրի մակեդոնացւոյ իւր քաղցրա
ձայն նուագերգութեն ը̄ արմացուցել
նորանէր զգազանս ամենայն. և ը̄ փի-
լիսոփայքն, թէ խուժադուժքն՝ և վայ
րենիք, կոչեցան 'ի միաբանութի 'ի ձեռն
որփէոսի նախնիք իմաստասիրի յունացն,
քաղցրանուագ երգեցողութե.

Հարց: Ո՞վ ես, թէ հնազոյն փիլիսո
փայքն գովին զերաժշտութիւն:

Պատ. Ո՛ որս յաջորդ գլուխն տեսցես.
և այլք բազումք յօրինեցին զերաժըշ
տականն երգ, բայց ոչ եղեն նման նծայ
նոյ.քնարերգութն. զորմէ ասէ մեծն բարսեղ
կեսարացին, թէ վարկանիմ դաւթի զոր
զկարգ իրաց. զի կարգն երգոց եդաւ
ի դաւթայ. որ նա օրհնութիւն 'ի մէջ բա
զում ազգաց և 'ի լեզուաց երգաձայ
նեալ գովաբանի, և է գործի օրհնութեն
'ի վերայ ութից ձայնից եկեղեցւոյ.

ու

ուրեմն է նախօրինակ բան ՚ի նախնեացն իմաստակալաց մերոց, մի՛ խոտորանեսցուք զնոսա ՚ի լոյս ընծայելոյ։ զի հոգեհանճար իմաստնոյն, թէ նախորդ բան իմաստն կայր գիտութե. և մի՛ խոտորանեսցես զերաժշտութիւն. զի նովաւ փառաբանի արարիչն համայնից՝ էնշէս. 32. 5.

Գիւտ ասեն երգոց՝ բաղձոյ եղեւ՝ Ենովս հայր.
Բայց ոչ եղեն՝ ըստ որոշեալ՝ ՚ի դաս բայց.
Հոգեւորն երգեր՝ ըստ սուրբ ազգին՝ բարբ ոչեւ.
որով եղեւ՝ երգն հայաստանեայ՝ գերա հայց.

Յաղագս թէ էր՞ զի՞ ութն ձայնս :

Հարց. Վասն էր ութն են ձայնքն մեր.

Պատ. Ութն ձայնքն մեր, զի յունացն են չորս զի չորից տարերց. և զի չորից բնական հողմոց. որ են չորս ուղիս կողմունքն զի չորեցն կրկին էացուք՝ որով լինի ութն, որք զի ութից կանոնացն քնարերգութն. և զի ութից ձայնաւոր տառից. նաև զի ութից ձայ

նա

Նախան գործեացն, ոյք են Թռչքն,
խուշափողն, մանկալեզուն, բերանն, լե-
զուն, ատամունքն, շրթունքն, յաւե-
լեալ և օդն՝ որ 'ի մարդն: Ո՛չ է առանց
սց, և առանց ձայնաւորացն գրոց ան-
կարելի՛ է երգել զերգս երաժշտնս.
վասն զի ամ երգք և եղանակք սուրբ
բացակատարեն զիւրոցն զձայն. և ու-
նին ներփակեալ յինքեանս զաղտնի
գիտութիս, և երաժշտականութեա։

Հարց: Յութից ձայնիցն այլ աւելի
եղանակք գո՞ն թէ ո՛չ:

Պատ: Այո՛ մանկաբերեալ ասէ, թէ
մանկաքառեալն ութ եղանակն է, որ
ութն լար ձիչէ, ՟Ը, ութն տառ (ըստ
գերահռչակ բանաստեղծի մբ հայրա-
պետին հայոց) և քան զութ եղանակն
այլ աւելի ո՛չ գոյ. ո՞չ մերն ութն ձայն
է, և այլ բազում եղանակք՝ զանազա-
նին 'ի ներքոյ ութիցն. քանզի ու-
թիւքս այսուքիւք, ամ գիր՝ և բան, և
եղանակք շարադասին. և երաժշտական
ութից ձայնից բաժանմունքն, են ՟Ը

ու

ութիւն ձայնաւորաց · որք իւրաքանչ-
իւր դիմաց պէս պէս ոլորակս առնեն
ըստ 'ի կոխմանէ մատանց երաժշտին 'ի
թելս քնարի տպաւորի երեւան ձայնի.
Եւ այլ ամ արարածական ձայնքն 'ի նմա
պարունակեալ տեսանին, այսինքն, իմանալի
եւ զգալի · կենդանի եւ անկենդան ·
բանական եւ անբան · զգայական, եւ
անզգայ, ըստ չորիցն եւ ըստ ութիցն յար
մարութեանց ձայնից.

Հարց: Որպիսի բաղդատութիւն ունին
առքա.

Պատ. աձ, հողոյ · բձ · ջրոյ · գձ, օդոյ ·
դձ, հրոյ: Պարձէլ՝ աձ, իմանալեաց ·
բձ, բանականաց · գձ, զգայականաց · դձ,
նիւթականաց: Այլ այսպէս, երկրի ձայն՝
տարերաց · ջրոյն՝ կենդանեաց · օդոյն՝
մարդկանց · հրոյն՝ հրեշտակաց.

Հարց: Քանի՞ք են հիմունք ձայնից
եւ ո՞յք:

Պատ. Հիմունք ձայնիցն են չորս, այսինքն,
աձ · բձ · գձ · դձ:

Հարց: Քանի՞ք են կողմունքն նց:

Չորս

Պատ. Չորս, ըստ այլ. բա. գկ. դկ.

Հարց. Ո՞յանունք են կողմանց կողմանքն.

Պատ. Չորս. որպէս պատմէ մեկնիչն Ներքինացւոյ.

Հարց. Աստի՞ առեցեալք են կողմանց կողմանքն.

Պատ. Ի գաւառաց, և ի թռչնոց ի ձայնից.

Հարց. Աստի՞ առեցեալք են ութն ձայնքն.

Պատ. Ան, ի հիւանդնենն է առեցել ի ձայնից. բա, ի դառնութէ. գա, ի գետոյն հառանց. դա, յաղօրեացն ի ձայնից. ակ, յերկաթոյ կռելոյ. բկ, ի ծովային ալեացն. գկ, ի ծովային ծփանացն. դկ, յանասնոցն ի ձայնից.

Հարց. Ո՞ք էին բաժանողք ձայնականքս.

Պատ. Բիմոսփէնէս երաժիշտն գտօղ (ասէ) հնչման ձայնիցն գաւառաց և թռչնոց բաժանեաց ձայնն ած ին, որ է՝ ակ. Մ.բէլլէա, ձայնն բա ին, որ է՝ բկ. և գա ին, որ է՝ գկ. յետոյ նոտինոս, ձայնն դա ին, որ է՝ դկ. Այլ պատմէ ոմն Գրիգոր ի գիրս հարցմանց՝ և այլք յայլ ուրէք.

Ա-բեց յամնեց՝ հընարն դէս   դէս.
յորոց երկոցն՝ չենեն հան   դէս։

Յաղագս հին յայտնեցն, թէ զինչ և յամի՞։

Հարց։ Ո՞ր ինչ են հին ամիքն, և ո՞յք էին գտանողք նց։

Պատ. Յոն ոյնք, որք ի բր ենթակայ եղեալ են նոր ամսոցն. և առեն զբեր թողահոյլն ընդ ներգինացոյն, թէ Սենեգէս երգիչն մի հիւսանակս ՚ի մի փայտէ ինչմանն գտու զլխտիոսն, որ է ած. եղբայր նորին փոխեղեգէս ՚ի գարբնականէ՝ և յերկաթոյ կռելոց եգիտ զդէօտրոնն, որ է բձ. և եղբայր նոցա որփեկես օրինակեալ ՚ի գետոցն խաղացմանց՝ և յորձանացն հոսմանց եգիտ զերաժշտականն զտաւիղոն, որ է գձ. նաև քեռ որդին նց պխտանաս ՚ի յաղօրեացն դարձմանէ ՚ի ձայնից եգիտ զղուսոնատոն, որ է դձ։

Հարց. Ո՞վ եբեր զսաղմոս ՚ի կարգն։
Պատ. Սողեղէս երաժիշտն եգիտ զա մենեսեանսն ՚ի մաքրութեն որոշաբար ըստ կարգի տառիձանացն, և եդ ՚ի շարն և ՚ի կարգ՝ ըստ նոյն գրիգորի, և դաւթի անյաղթին։

Հարց. Ո՞վ էր բաժանօղն ձայնից։
Պատ. Ստեփաննոս փիլիսոփայն գա լով գերահմեմ երաժիշտն, որ բաժանեց զձայնս յոգունս. որք են ձայնել. գոչել. փչել. կանչել. կառաջել. կարկաչել. բառաջել. մռնչել. խրխնչել. զռնչել. հաչել. մնչել. մռմռալել և այլն։ Նաւթիմէդինոս թեսաքացի արար գործի ինն իդ աղեղ, նման նուագեր զընդհանուր ձայնս։ Որփէոս երաժիշտն յայլ կերպս յարմարեաց (առէ) նուագս, և հարկանէր նովաւ զամէն ձայնս. և այլք յայլ կերպս յարմարեցին երաժշտականն գործիք, որովք և ննա բեցին զերաժշտականն զդրախտն բայց են ոչ եղեն նման ծնոյնոյ քնարեր զուն դաւթի։

 Ո ինչ

Հին յայնուն անուանմբ՝ է՛ հընա ցեալ.
Ի հին երգեցողացն՝ է՛ մընա ցեալ.

Յաղագս ժամանակցութեան ձայնից։

Հարց. Ո՞րինչ է ժամանակցութիւն ձայնիցն։

Պատ. Այն, որ՛ի ժամանակի երգեց մանն ոչ՛ փոխ առնել երկուին յիրերաց. որք կոյտնի երկուին այսպէս. ա՛ձ, դկ. բ՛ձ, գկ. գ՛ձ, բկ. դ՛ձ, ակ։ և ըստ այսր տառանաւորի.

Առաջին առաջնոյն՝ փառս չորրորդին՝ մատուցէս.
և երկրորդին՝ ընդ երրորդին՝ շնորհա պէս.
Եւ երրորդին՝ ընդ երկրորդին՝ փոխա պէս.
չորրն առաջնոյն՝ փոխանակ լինի՝ եկք հան դէս։

Յաղագս դարձման ձայնից.

Հարց. Ո՞րինչ է դարձումն ձայնից.

Պատ. Ա՛յլ ինն կերպ ձևափոխելն նց. ոչ՛ թէ կէս եղանակաւ արտաքսու զեալ մերձաւորութեամբ երկուն չորից հաղա դրին, որոյ իսկ առի նէմ՝ ը պարոնից. և քթօրմ՝ ըստ յունաց. և ըստ մերում

դար

դարձուածս ձայնի, է կէս եղանակին, որ է նիմ գերդէ · որք ունին ներգոր ծութթի ինչ յամ ձայնս · զի են չամ՝ և չէշնի առ օղ ձայնից · որոց նշանս գիծն միասցի ՚ի բուն ասեղիան, այժմ այսքան խմն ըստ այսմ տառանաւորի:

՚Ի հանդերձն՝ երաժըշ տայն՝
էն անըրնդհատ՝ յայլ որ ·
յայտնեցն՝ հանրից՝ ընդ մըրա նէն՝
Նոյա յարջ՝ դըրա տոր ·
՚Ի շէրգ ապխուածն՝ եղանա հայց՝
շիւէն յաւէտ՝ փառաւ ատրօ
յայնան աշըղնշէրով՝ յեան ընկէր յեալ՝
Բայց յարածուն՝ հարկա տոր:

Յաղագս անուանց ութից ձայնից:

Հարց: Ո ինչ են անուանք ութից ձայնիցն:

Պատ: Զորս բուն ձայնից անուանքն, են այսպէս · առաջին ձայն · երկրորդ ձայն · երրորդ ձայն · և չորրորդ ձայն · Սոյն են նշանագիծք նց, աձ · բձ · գձ · դձ · Սոյն նոցին կողմանց անուանքն

են,

են, առաջին կողմ. երկրորդ կողմ, որ է առ ստադ կողմ. երրորդ կողմ, որ է առ վառ. չորրորդ կողմ, որ ես առ վերջ։ Սոքա են նշանագիրք նոյ այսպէս. ա՛. բ՛. գ՛. դ՛։ Առաջին տառքն յայտ նեն զԹիւս, և երկրորդքն՝ զձայնս. զի որպէս այբ, բեն, գիմ, դա, են մեկ, երկու, երեք, չորս։ Նոյնպէս ձայնքն, զձայնս. և կէնքն, զկողմանս ցուցա նեն, որ յայտ է հմտացելոցն։ Սոյն գոն ստորաբաժանումն սոյ, զորս տես յառ ջորդ գլուխն. զի որպէս ձայնն ութ է, բայց ՚ի յոգունս ստորաբաժանմանն ՚ի յեղանակս որպէս սաստգաւ։

Առաջին՝ երկրորդ՝ երրորդ՝ և չոր՝ կողմ. բուն ձայնք են հայոց՝ [illegible] ձայն [illegible]։

Յաղագս հեգման ձայնից։

Հարց. Ի՞նչ է հեգումն ձայնից։

Պատ. Նա՛ այն, որ բացայայտէ զվերջաւորութիւն և զլատոր խզեւութիւն ձայնից իւր քանակաւ. որոց սկզբունքն, է ՚ի

մի

մի աստիճանի հնչմանն ձայնի․ որով ըստ
ծիսոյ երգչացն բանիբունից ընթա_
ցեալ 'ի լրումն հասուցանեն զեղանակս
յօդնակերպս 'ի ձեռն գործեացն չա_
փելոյ․ որք ունին տրամաբանքն, նոյնպէս
և ունին երաժշտութքն եղանակք ինչ
ենթադասելոյ զերգս ձայնիցն՝ և խա_
ղից․ որք են սոքա․ օրհնեսցուք․ գովեսցուք․
բարձր արասցուք․ ալէլուիայ․
յաւիտեան․ գովեցէք․ օրհնեցէք․ ըղ_
տէր։ Իսկ սոքօք լինին հեգենոյ ձայնք՝
և խաղքն, որք ունին կոյնքն անանես
և այլն․ տես զհեղումն այսպէս․

աձ․ դկ․ գկ․ բկ․ ակ․ բձ․ գձ․ դձ․
աձ․ դկ․ գկ․ բկ․ ակ․ բձ․ գձ․ դձ․
աձ․ դկ․ աձ․ դկ․ գկ․ բկ․ ակ․ դկ․
աձ․ բձ․ գձ․ դձ․ աձ․ դկ․ աձ․ դկ․
գկ․ դձ․ դկ․ բկ․ գձ․ բկ․ ակ․ բձ․
ակ․ դկ․ աձ․ բձ․ գձ․ դձ․ գկ․ բկ․
ակ․ բձ․ գձ․ բկ․ ակ․ բձ․ գձ․ դձ․
գկ․ բկ․ ակ․ բձ․ գձ․ դձ․ աձ։

Նաշ՛ զսկզբունս յամէն առնալ եղա-
նակէ ձայնիւ՛ նշմանց աւելով. օրհ
նեսցուք, գովեսցուք, բարձրարա
ցուք և այլն։

Հարց ձեռքերէնցն՝ յայտնէ երգ չափ.
քաղցրացուցանող՝ երաժշտ տաղ.

Յաղագս մեթոտոսի երաժշտականութեան։

Հարց։ Ո՞ինչ է երաժշտականութեան մեթոտոս։

Պատ։ Է՛ բազմաձայնը՝ և յօդնագիւտ իմաստութիւն երաժշտական՝ որով մտածէ զթիւ ՚ի նշմունս ըստ փիլիսոփայ-ին, որ ՚ի ձեռն աստիճանացն ձայնից իմանելին զանազան յեղափոխութիւնք եղանակաց։

Որոցն զկատարեալ տեսութիւն, տեսանեմ ՚ի բուն տեղիսն. զի են տեսութիւնք նոցա յօդնակերպ՝ ներ համառօտութեն, է՛ անտեղի. այժմ տեսցուք թէ զի՞նչ է գիրն։ Ո՛ւի է՛ գուռն, և սկիզբ՝ և ծնունդ ամբանիցն և գխուեցս։

Յաղագս թէ յումմէ գտաւ գիրն հայոց։

Հարց։ Ուստի՞, և յումմէ՞ գտաւ գիրն հայոցս, յորմէ հնարեցաւ աղօտն և երկարն ամենակաց։

Պատ. ՚Ի բնութեան եղեալն գիր, որպ բնութիւն մարդն առաջին, մնաց՝ և համձայնոյ ընդունակ ստեղծեցաւ որպ ամի · աշխարհայ · 17 · 5 ։ Նա բազումք ՚ի ծննդոց նորին, յորս մնաց կայծակն շնորհի բանականութե · որ մեռուլ գրով՝ և ձայնիւ կոչին (ասէ) մինչ ՚ի վաղա֊ փուլ բարձրակառոյց ամբարտակին։

Հարց։ Յումմէ՞ գտաւ զկնի ջրհեղեղին։

Պատ. Թոռան նոյի և որդւոյն սեմայ յարփաքսադայ · որ արարեալ էր յենովայ՝ և յենովքայ, որպ ասէ Մեկնիչն, թէ նախ եղև գիրն ՚ի նոցանէ։

Հարց։ Արդեօք ՚ի ջրհեղեղին որպէս պահեցաւ գիրն։

Պատ. Կանգնեաց ասէ երկուս սիւնս

խեցի՝ և պղնձի · դրեաց յերկաթինն
մարգարէացաւ անցանելն երկրի ջրով՝
և կամ հրով վն մեղացն · 'ի ջրոյն՝ ըր
ղնձինն, և 'ի հրոյն՝ աղիւսինն մնացի։
Հարց․ Այլ թէ մի՞տրէն մինչեւ արար
գիր վն խոսպէլացուցին։
Պատ․ Յորժամ բաժանեցան լեզուքն,
մնաց նոյն առեբէր, ոչ ասէ շնորհա
լի ըռ վրդպնի․ խոկ յորժամ անցան Ը
ծոփն, արձէլ՝ նորոգեցաւ 'ի նմ գիրն՝
և լեզուն, Ըայնմ, լեզու զոր ոչ գի-
տէր լինա․ և նովին գրոփն ասէ եա
նծ զտախտակն քարեղէնս, զոր ըն-
թեռնուլ կարէին․ ոչ զօրէնս, նոյնպս
և զգիրս։ Օ՛ կնի մովսէսի՝ յեսուայ
որդւոյ նաւեայ․ փինէսիկն՝ և կադմոս,
եկեալ յասորիս յեգիպտացւոցն 'ի յու-
նէսայ՝ և յամիէսայ վարժեալք արա-
րին գիր, որ յետոյ վարժեցան նովաւ
և ս քաղդէացիքն։ Օ՛ ի կադմեան, եր
բառ նախնեացն եգիպտացի՝ և ինքն
փիւնիկեցի․ և փիւնիկս, է եղբայր և
գործակից նորին։ Սա կադմոս եգիպ

զծիրս յուսացն , և այն սերմանեաց
զպտղաբերս ՚ի նմ․ որպ ասի, թէ ստեղծ
զառաջինն նշանագիրս յունաց բերել
ալփաբետս ՚ի փիւնիկեց , որովք առ
ժամանակ մի վարեցին Հելլէնք և այլք։
Հարց։ Մերեմն ՚ի նոյն ժամանակի գիրն
է նորդեանս։
Պատ։ Ո՛չ․ այլ՝ յետոյ եդիւ յոգնաշ
խատ Հայրապետան մեր սբն Մեսրոպ․
որ էր աշակերտ մեծին Ներսեսի , որ
էր Հայր սբյն Սահակայ պարթևի․ որք
եղեն եղանակաւորք շարականացն ,
մեղեդեաց՝ և տաղիցն։ Եւ ունին
տառքն զօրութի՝ և ներգործութի յե-
րաժշտականութեա համանգամայն
ըստ այսմ տառանաւորի։
Ընթեռնուլ երաժշտութեան տառք են և հինգ ձայնք․
որոց յաղագս հետևեալն՝ հանգոյցն գրեն ձայնք։
Յաղագս չափաբերութեան տառից։
Հարց։ Զի՞նչ է չափաբերութիւն տա-
ռից։

Պատ․ Լ՝ ճանաչումն նշ՞, որ 'ի ձեռն
քաջայայտ ենթադատուէ։ Օ քանի-
օնութիւն, զանջատումն, սուղքն, և եր
կարքն. զկիսաձայնսն, զանձայնսն, բղ
բթաձայնսն և զայլսն գիրս քերթողն.
Թէ անձայնքն, բախմամբ ձայնաւորացն
արձակեն զձայնս, և'ի նոցանէ ծնանին
ընդհանուր բանս՝ և եղանակականս.
զի չորս են թելք քնարացն, ՟Դ, սուր՝
և բութ, որոցն զիլ՝ և բամբ ևս ասի.
զիլ է, որ առաւել սուր, և նուաղ.
թաւ՝ և սոսկ, ոյք են՝ և լինին. վասն
ութ են ձայնաւորքն։ Նաև չորս լը
ծորդք ունին ձայնքն. զի չորս երկու
սքն, ոյք գոն 'ի չորս տարերս, որք 'ի
հուրս գոյ ջերմութ՝ և չորութ. այսպ
և յայլս՝ ոյք լինին ևս ութն ը ութիցն
ձայնաւորաց։ Նա ունին ձայնաւորքն
բնութե յինքեանս ձայնք և ոչ ստաց
մամբ. զի թէ ստացմամբ լինէր, հնար
էր նուաղել ձայնքն՝ վասն են սկզբունք՝
և նիւթ ընդհանուր գիտութեանց
տառքն, և չափաբերութիւք նշ՝ են սկըզ

բունք գիտութեանս։ Զի նախ՝ գրովք, երկրորդ՝ վանկօք, ապա՝ բառիւք՝ և տողիւքն չափաբերութ։

Զանգին տառից՝ ի ձեռին՝ զոյգ.
Հնչակերպաց՝ յաղագս երկ ձայն։

Յաղագս ընթերց վը երեսուն և վեցէ գիրն մեր.

Հարց. Ո՞ւր երեսուն և վեց է գիրն մեր։

Պատ. Այսպէս, զի ի Թուական արհեստին, ամ՝ թիւք յերեսուն և վեց յանգին. զի թուոց ամն ուղղանկիւնի է. ամն եռանկիւնի է և այլն. զի եթէ առի Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. առհա՛ վեցն, է՛ թիւ կատարեալ. իսկ վեցից վեցն, է՛ երեսուն և վեց. և զմնացեալս դիւրին է իմանալ։ Այս տառքն ի վեր աթենականն աշխարհագրի քնարին (որ ունի վեշտասան պատման) յարմարի. զի խոհական պատմանքն գոլով վեշտասան, ունի և չորս բուն՝ և մեյր պատմուան, և չորս

կող

կոչմունք. չորս մեղմ՝ և կակուղ կամ
թոյլք նոցին, և չորս պատասխանողք,
ց̃, բարձունք նց̃. որ եղեն ԼԶ. և թէ
յուբէն սկիզբն առեալ ասեն, թէ է
սկիզբն գրոց՝ և առաջին աստուածանի
քնարին, որոյ խոկ ասի Էէ․ կէաւ, ց̃,
անուանկ առաջին կամ եզամանակ. որ
է սկիզբն համօրինեցն եղանակաց՝ և
գուռն ընդհանուր երգոց. և զայլսն
այսու կարգադրութ̃ իմն 'ի առաջուստ
'ի վեր: Օ ի մէջ մարդն հոգի է՝ և
մարմին. նոյնպէս ձև գրոյն, է մարմին՝
և մեկնութիւն, է հոգի նորին. և զի
տառն կոչի տարր, որոց անունք արս
կանչ են մէջ է օդն՝ և հուրն. և ո-
մանք խղականք սակս ծննդական գո-
ւոյն մէջ ջուր՝ և հողն: Այսպէս և տառք
ձայնաւորք, են արականք. զի 'ի նոցանէ
ծնանին ամ̃ բանք՝ և ամ̃ եղանականք
երգեցմունք. և զի ջուրն՝ և օդն հրեշ
մունս արձակեն այլևայլս, այսպէս և
ձայնաւորքն 'ի տառս:

Օ կնչ

Զատ․ ընդ ապաշխարանացն՝ առ ցայտնի լինելն․
որովք երէք համայնք՝ անընդատ էր գէն։

Յաղագս չափաբերութ̄ե վանկից։

Հարց․ Ո՞ ինչ է վանկաչափութիւն։
Պատ․ Ո՛ կնի գրոցն, որ է նիւթ խօսից․ պայման է առ ասել զվանկիցն, թէ է քանակ՝ և ամանակ վանկիցն․ և ներգործութիւն, է չափօղ զոտս․ որ ՚ի ներ տաղականին։ Եւ բաժանիլն յերկար, ՚ի սուղ՝ և ՚ի հասարակն, է և յայտնի քերթողացն նրբազննից․ աստէն
ոյսքան խմն։

Յանձալի է՝ վանկաչափութ․ ԲԷ․
որով լինի՝ տաղաչափութ․ ԲԷ։

Յաղագս ոտից, թէ զինչ, և քանի։

Հարց․ Ո՞ ինչ են ոտքն բանաստեղծա կանութեան։
Պատ․ Ոտքն են գիւտ, կամ հնարումն քերթողաց․ և է մասունք տաղի բաղ

կա

կացեալ 'ի վանկիցն չափեցելոց· զի ա՛մ
տաղական բանք, ասիւք ընթանան· որ
և եղանակաւորի 'ի ձեռն քաղցրանուագ
մեղեդորդի։

Հարց։ Ո՞րք են ներգործութիւնք նշանին։

Պատ։ Այն ընտրութիւն տառիցն յերա-
ժշտականութէ վարժեցան յարհեստէ,
որ զթելիցն նուրբ, հաստ՝ և միջակ
ձայնաձգութէ. նոյնպէս և երաժշտակա
նութէ ողջն, 'ի տառիցն բնական լա-
րից թնդմանէ բացերևեցաւ զկերպս
բաղմնգման՝ և երաժշտականութեան։
Մ՚հն երկայնիւք, ամփոփք, կիսաձայնիւք·
չափմամբ տառիցն. առոգանութ ձայ-
նից (զի ոչ առոգանութ ունին տառ-
քըն) այլ և այլ կերպիւ. նոյնպէս և եղա-
նակական երգեցմունքն, պարզկելով
հարցմանց. շեշտելով դատողականնին.
ողորմկելով հիացականին. զի ունի գի-
տութիւն և ս զուեղի ճարտասանականի
դիտութեան։

Հարց։ Ա՞յլ էր ասք ասին։

Պատ։ Ո՞ւ որք կենդանեին ոչ կարէ

Թարց

Թարց ոտիցն կալ հաստատուն, նոյնպ
և յերաժշտականութեան են որպ թէ գոր
ծի ոտք պարդ. զի անձամբ կարէ ըն-
թանալ, ՚ի, պարդ ոտքն բարդելով մի
ու մի, պարոյկս առնեն յերկուց վան
կից զմի խառնուածս:

Հարց. Ո՞րն է պարդ ոտքն:

Պատ. Նա՛ բաղկացեալն տառից, որ ՚ի
նոյն վանկէց:

Հարց. Ո՞րք են պարդ ոտք. և քա՞ն են է՛
երկոտասան:

Պատ. Ո՛ ի որք երկիերքն պարդ գոլով
յաղագս բաղադակ ձևոյն, երկոտասանք
լոք ընթանայ կենդանատեսակաց.
նոյնպէս և յերկոտասանս տարրաքեմերին
երկիրս. և երկոտասան են ազգք մարդ-
կան. նաև մարդաձև առի Քս ըն խնա
տասխրացն, որպ ըն տղայց բաժանեալ
են զնո ՚ի մի երկրի. Նաև պարդ առի
մի յառակ լինելոյն. և երկոտասան,
զի ունին ոտքն երկ շարակարգք՝ չորս.
և եռակարգք՝ ութ, և մի այն առի
նոյնպէս:

Սանկն

Հարց։ Սահմանն պարզ ոտից քանի՞ են. և որպիսի՞։

Պատ. Երկու, այ, երկար՝ և սուղ, երկայն՝ երկամանակ. և սուղն՝ եղամանակ։ Այսու ունի յինքեան առ ծածկել երկանգամ չնչափերջումն գաղտնի գիտութե. և երկրորդն՝ չնչափերջումն, մա. զորս ներգործութե չնչոյ յայտ առնեն ներքին խմաստքն 'ի գիտութեա։

Առջնամանակն՝ երկ շունչ ա ու.
Եզամանակն՝ մի չափն ըը ու.

Զաղագս տեսամանց և բաժանման ոտիցն։

Հարց։ Զ ինչ են տեսամանք ոտիցն. և քանի՞։

Պատ. Այն տեսամանք նից այնս այնս յոր ջորջնալե յաղագս լինելոյ դիսա քեր թողացն. և անջատին նախ՝ 'ի չորս. յերկավանկ, յեռավանկ, 'ի քառավանկ՝ և 'ի հնգավանկ, որք են չորեքին տարերց։ Առաջինն, բաժանի 'ի չորս՝ են չորեքն բուն ձայնից. երկրորդն, 'ի յութն՝ ըստ ու-

ութիցն ձայնից. երրորդն, 'ի վեշտասանն՝ որ են վեշտասանիցն հողմոց. որք յաւելեալ են 'ի չորիցն բուն՝ և խուլական հողմոց. և 'ի քնարին աստիճանս աթենականն փիլիսոփայի։ Հինգերորդն, 'ի մի. որ են նշանակութեցն ընդհանուր ձայնից. որք են եղանակին մի են, բայց 'ի կերպս ձևափոխին 'ի բազումս։ Նու-են սկիզբն, եղանակաւ. և վերջն՝ ութամանակ։ Որք են չափ՝ և քանակ են հանուր երգոցն և եղանակաց, այսու յօրինմամբ. ե՛ր, գե՛մբ. ձայ, նի՛՛. եր, գե՛, ցօղ։ Նա՛ առաջինն առնէ երկ շնչահատումն. երկրորդն, չորս. և երրորդն, հինգ. և զայլսն նմին այսու օրինակաւ։

Եր վերջոյն՝ ձեռնոցս — ընէ։
որ մերձենալ՝ երկնոցս — ընէ։

Յաղագս չափոյ առոգանութեան

Հարց։ Ո՞ րինչ է չափն առոգանու։
Պատ։ Ն՛ կշիռ՝ և քանակ նորին այսու օրինակաւ. ե՛ր, գե՛մբ. ձայն, նի՛՛. ե՛ր, գե՛. գե՛ր, գե՛ր.

Զորս առաջինքն՝ չորից տարերց՝ նմանակ որք յօրինեն՝ երդ գոյն զգոյն՝ անքթել: Եւ մշ̃ տեսութիւն երկարայէս տես-ցես անդ ՚ի բուն տեղիսն. այժմ համա-ռօտաբար խմն ը̃ այսմ ոտանաւորի:

՚Ի փառէց վանն՝ ՚ի վանէից օդ՝ հա ցեալ.
Երաժշտութեան՝ կշռոց բանին՝ ճոյս ցեալ.
Երգ շնաշան՝ նոտօտ ցաւձար՝ յօրէ նեալ.
Ընեն հատուածս՝ փաղէ յօդէս՝ բաղհա ցեալ.

Հնգաւգս ենթադրութեան սերյն.

Հարց. Ո՛րն է ենթադրութեան սեռյն:
Պատ. Եւ՛ մանրախոյզ քննութեան որոշ-նումն նոցին, որ ը̃ բերմանցն չափոյն. այսու օրինակաւ՝ ա, ա. և. ք, ղ, բ, ր:
Ո՛հմ ը̃ վանկին՝ երեք. մի՛ սահ կաս վանկ. Եւ բաս տառից, չորս. մի՛ այն սահ քառամանակ: Եւ որ սահ յերկայ-նէ՝ և ՚ի սղէ, և յերկայնէ. երկու երկայն յառաջ՝ և վերջին դնէ, և մի սուղ ՚ի մէջն դնելով սահ հնգամանակ. Այսև սահ, թէ յառաջ՝ յերկայնէ, և յառաջ

քա

քառամանակ, որոց սկիզբն՝ և վերջն են բաղաձայն, և՛ ՚ի մէջն ձայնաւոր, ոչ և սատէ սրբնեաց եղան ՚ի մեկնութեն քեր թողականութե. և զայլ մնացեալ ձևսն (որք են երկբարբառային մասունք) եթէ ոչ կամենայ, ՚ի բաւն ուղղեան ուսցես։

Տաղաչափութեն՝ ոտից գիտութիւն է.
Հնչումն է բաղում՝ երաժշտութիւն է.
Մանր է ոտանաւոր՝ գծոյն մեկնութիւն է.
Եւ որոյ ընթերն՝ ենթադրութիւն է։

Յաղագս ենթադրութեան մեծատառն ոտիցն։

Հարց. Ո՞րն է ենթադրութիւն բարդեալ ոտիցն։

Պատ. Ա՛ բացայայտութեն բացատրութիւքնց որ ըստ վանկաշաւղութեան ասացաւ. Տէ, րու, եա՞, կան. ձայն, ագեն, ած. ծս. րեց. դի՞, մացն. հրն՞, ձեն՞. ի, մի։ Ահա մեզ մեզ ամենակաւս են ատողնոց. զոր չափով չարադրեալ է բանս ատեղծն մեծահռչակ ՚ի հանդերձեալն աշխարհին ՚ի ատողն. զի են համաձայն ընդ ըստ չափոյ և ըստ քանակին. և զայլսն

այս

այսպէս խմբ. և լինի ըստ հնչմանցն բաղա
դանութիւն։

Հարց։ Ո՞ր ինչ է բաղադանութիւն հնչմանց
մուսիկիս։

Պատ․ Զայնքն է՛ բանի երաժշտին՝ և
եղանակքն է՛ ձայնի լարիցն, կ՟ ոստիցն.
և մատանց շարժելն ՚ի միասին, կ՟ ձայ
նական գործեաց վերհաղադելն այլ և
այլ ձևով՝ լինելն չափ՝ և կշիռ, այն է
բաղադանութ՟ն հնչման։

Հարց։ Ո՞ր ինչ է զանութիւն գիտել
զձայնի իմաստասիրացն, և զհնաւորս
ձայնի գիտելն քերթողին, կ՟ զերգողին՝
և զհնարագոյս, որ ասէ ներգործեցին.

Պատ․ Տասն կերպիւ է ուրախն որ է՛
ժաղեայ քնարի ածայնոյ քերթերգութեան.
նախ՝ բանիքն. երկրորդ՝ տուն. երրորդ՝ ձայնն.
չորրորդ՝ շունչն. հինգերորդ՝ եղանակն
՚ի միասին ուրբէլ յարմարին. վեցերորդ՝
միջակ՝ և զուարթ՝ և ոչ քան զկարն
ուելի ձայնն. եօթներորդ՝ քաղցրաձայն
երգելն՝ և մի տգեղ. ութներորդ՝ կեն
դանի գոլով երգն, կ՟ ոչ ՚ի կախ ձգել.

այլ

այլ՝ գնացք աւել, զի իմացին բանքն։
իններորդ՝ քերեալ՝ և զտեալ՝ և
ճշմարիտ լինելով բանքն երգոց։
տասներորդ՝ առողանութիւն արհեստին
խառնել լինելով երգք, որք զխորհուրդ
բանին յայտնեն ոչ ասէ մեկնիչն՝ ի մեկ
նութենէն ներգինացւոյ։ Իսկ հետև-
մունքն ձայնից ևս են Ժ. նախ՝ ձայնն
եղանակաւ լինի. երկրորդ՝ չորս են եղա
նակք ձայնից. երրորդ՝ չորս են կողմունքն.
չորրորդ՝ չորս են կողմանց կողմունքն.
հինգերորդ՝ ՚ի մի ձայնի գան եղանակք
զանազանք. վեցերորդ՝ չորից տարբերացն
են չորս ձայնքն. եօթներորդ՝ չորս ձայն-
քըն, են բաժանեալք ՚ի մի մի տարբերս.
իններորդ՝ ոլորակն. Ժերորդ՝ հագագն։

Հարց։ Ո՞ ինչ է ոլորակն, զոր ՚ի կէր
արկանեն երաժիշտք։

Պատ. Ոչ են թէ տաղն է ՚ի քաղ ոլորակի.
զի ոչ յաջ և ձախ մանեալն ոչ առնու
ոլորումն, վասն այնր պիտոյ է զերկաթեն ոլորն
միապէս լինել։

Հարց։ Ո՞ ինչ է հագագն, զոր և ս կէր

ար

արկանեն երաժիշտք։

Պատ․ Հագագն, է՛ շունչն․ զի ձայնն ընդ շնչոյն յոգն յոգն՝ և հագագագակես յա-ռաջ գայ։

Հարց․ Ո՞ ինչ է հագներգութիւն։

Պատ․ Նա՛ հագագ շնչոյն, ընդ, պատճառաւ շնչոյն՝ և երգոյն․ զի սան սան գայ շունչն, և բանն երգի նովաւ․ նաև հագն՝ զսան առէ, և հագներգութիւն՝ զտատանաւորն կամ զտաղն որ 'ի մեկնու թեան քերթողութեան։

Հարց․ Ո՞ ինչ է եղանակ շնչոյ չափի ժամանակաւ․ կամ անկանի ընդ ամանակին տանելն։

Պատ․ Երաժշտական եղանակն, է՛ 'ի ներքոյ չափոյ՝ և կշռոյ․ և նոքա, են 'ի ներքոյ ամանակին՝ և ամանակին, է փոխ կեալ 'ի միջի ոտիցն զորս առեալ ասող՝ և բաց ասեն երաժիշտք բանիբունք։

Ի չեշոմն՝ ցագագէ՝ Շընշոա ժաւ․
ցորինոն գոյն շգոյն՝ երգ հա ժոյնօ

Յաղագս տաղի և չափաբերութենց։

Հարց: Ո ի՞նչ է տաղն:

Պատ: Տաղն ՚ի գերահռչակ բանաստեղծութեան սահմանի, բան բաղկացեալ բացորոշեալ ոտուք., թուով՝ և դասս կարգութե՛ ոտից շարադրեալ:

Հարց: Ո ի՞նչ է տաղաչափութիւն:

Պատ: Ի՛ դասաւորական ընտրողութի՛ չափուց, վանկից՝ և ոտից, զտաղն շարադրելոյ:

Հարց: Ո ի՞նչ է նիւթ տաղին:

Պատ: Ինչ ձայնն, է նիւթ բանականութե, իբր հիւսնականին փայտ և այլքն. Նմանապէս տառն, վանկն, ոտքն՝ և տողքն են նիւթ տաղից.

Հարց: Ո ի՞նչ է ոտքն բանաստեղծին:

Պատ: Ի՛ մասունք տաղի բաղկացեալ ՚ի վանկից:

Հարց: Ո ի՞նչ է տողն:

Պատ: Ի՛ անդամք տաղի բաղկացեալ յոտից չափեցելոց.

Հարց: ՚Ի քանիս անջատին ՚ի տեսակս տաղն:

Պատ: Յութն, և այլ աւելի գոն. սա

կոյն ութն են գլխաւորաբար. ոչ ու-
սեն՝ և գրեն քերթողք բանիբունք՝
և նրբահանճար բանաստեղծք. որ և ս
աս՚ի բացայայտութեն քերթողականէ,
թէ խոսական՝ և գլխաւորքն են ութն
ը̅ ութիցն ձայնից՝ և ը̅ ութիցն՝ եղա
նակաց. ոչ ասէ առաքել վրդովման, թէ
մինչև ցայս վայր էին եղանակք՝ և թէ
այլ աւելի դուն, են մասունք սոյ ոչ
մերն ութ եղանակ է.

Հարց. Որպէս կերպիւ եղանի ՚ի նոցա
նէ գիտութին երաժշտօրէն.

Պատ. Ոչ կենդանիքդ զուգևորութն
զձանապարհ երբեմն մանր գնացիւք,
երբեմն քայլիւք; մերմ ձեմելով՝ և
կամ յայժ արշաւելով զիւրեանցն ու-
ղարտեն զընթացս, նոյնպէս խմն և
զուսա.

Հարց. Որպիսի կերպիւ չափաբերեն
զեղանակաւոր բանսն.

Պատ. Զափմամբ գրոցն. որպիսի են
շիրուն վէջնին, զոր չափեն այսպէս.
մօ, փա՛, լի, լէ՛ ւն. մօ, փա՛, լի, լէ՛ ւն.

փա՛ խըլաթ և այլք· որոց վերջաւորութքն
երկու, և առաջինքն միադիր վարի· որ
յայտ է հմտացելոցն։
Հարց։ Մի՞թէ ուսմունք ասացեալքն են
սոքա։
Պատ։ Ո՛չ· այլ ուսումն և եթ չափա-
մամբ ժամանակին է, որպէս ասելն·
տը՛ւմ, դէ՛ք, դէ՛ք, տը՛ւմ, դէ՛ք. և այլն։
Բայց մերս, է կշռութիւն ձայնից՝ որ 'ի
ձեռն ձայնականին գործի։
Հարց։ Զ՛ինչ է ուսումն ժամանակի,
որ ըստ եղմանն ձայնից։
Պատ։ Յորժամ երգեմք զմի ձայն, յե-
րում մինչ տևէ ամենայն բազումն,
առի երկրնչումն· բայց մինչ ո՛չ տևէ,
աղօտաձայնչումն կամ սղաձայնչումն· զի
ձայնչումն ձայնի, թէ ըստ երկարութեան՝
և թէ ըստ կարճութեան, է միշտ 'ի յամա-
նակս· զոր քաջահմուտ երաժշտն 'ի
յանմարմին՝ և ո՛չ յոյժանի երևել մինչև
նէ ձայնին հագաղի ներգործմանբ, որ
ը͞ս իւրոցն իսկ 'ի հրամանս ձայնարութեան
գիտութեն յօրինէ զեղանակս այլևայլս։

 ո

որով ոչ թէ դաշնակից՝ և ուխտակից լինին միմեանց աղիքն ներդաշնակաւոր ձայնաւորաց՝ որք ոչ արտաքոյ կամաց երաժշտին, այլ՝ զօրք են ընդ արքունի զօրացն՝ որ ըստ կարգելոյ զօրավարին ընդ կամաց արքունի հրամանին ՚ի գործս խրախուսեն ոչ թէ ՚ի պատերազմական ոչ ասի ևս ՚ի տօմարագիտութեն բացատրութե։

Հարց: Նոյն վերոյ ասացեալքդ մինչև ցայս վայր սեռօրէն առեալ ինչ ուսուցանեն:

Պատ: Ուսուցանեն՝ և բացայայտեն եղանակաց զթիւս, զհանգամանս, զչափս՝ և զքանակս, զբաժանմունս, զվերինս՝ և զներքինս, զմիջինս, զսկզբունս, զելևէջութիս, զկողմնակալն յօրինածածուկ զգիտութիս և զայլս.

Հարց: Որքա ի՞նչ ուսուցանեն:

Պատ: Զայն, որո՛վ զքերթողականն ուսանիմք զգիտութի, որով և կարեմք ճշգրտօրէն խօսիլ՝ և անսխալ շարագրել. նոյնպէս աղօթք ևս երբ քաջահմուտ

երաժիշտ, կարողանամք ՚ի բազում կեր պըս հոյնափոխ առնել. ո՛չ թէ շունչն միաբանի ընդ ներտրամադրեալ բանին է անձնական ոգւոյն, և բերեալ միաւո րէ զբանն է հոյնին, զոր եմ արտաբե րեալ բան կազմէ ասելով.

ջա՛ն, ա՛ն, չէ՛ջ. ե՛, րա՛, ժը՛շշ սաղցն և այլք:

Ո՛վ ի շնչոյ՝ ողորմելւոյն՝ հշաաա Բ.Ի.
Ոչ հարեն՝ իւր առնել՝ փեաաա Բ.Ի.
Ափնաշաֆ՝ Եարբ ափեյն՝ ֆեփաա Բ.Ի.
ԵՆ ՚Իշերգո՝ շնորհաց՝ Բեռա Բ.Ի.

Յաղագս Բե ոբոգեոբ հերոյէ բժանին եղանա կաւորաբերի.

Ցընծան այսօր եր կինք՝
և երկնային զօրք անմար մինք:
Ցընծայ լոյսն եղա կան՝
ընդ անեղին լուսոյ ծագ ման.
Ցընծայ լուսինն առաւե րին՝
փայլմամբ լուսոյ անըստուե րին.

Ցըն

Ցընծան պարք աստե ղաց՝
ընդ յարութն յօրինո ղին.
Ցընծան այսօր որդիք մարդ կան՝
քանզի յառաջին դրախտըն դար ձան.
Ցընծայ եկեղե ցի՛
տեսեալ զփեսայն յառաջաս տի.

Ահա սոյն սա գեղեցիկ չափաբերութ֊ յօրինեցեալն տաղերգութի, է սրբոյն Ներսիսի շնորհալւոյ՝ որ յաղագս յարութեն քն է ասացեալ. որոյ ՚ի միջի առաջին տանն, գոն միջակ՝ և երկամանակք. երկբարբառ, երկար, սուղ, միջակ՝ և լերկաձայն՝ է ամանակացն, որ ՚ի կարգի դրեցն յսկզբանց. զի ամ հնչմանց է ժամանակս անկանելոյն պատճառն, են տառք համայնք. մանաւանդ ձայնաւորքն. զի են մակոյկ բանի, զորմէ մեր բանքս են։ Ո՛ ի ահա յառաջին վանկին, ա՛, ՚ի ցընծայն, է ցոն. որ է հագագին՝ խած. ծան, սակ՝ կամ նուրբ. նուն, և ս սակ. այլ՝ ո՛չ ունելին ամանակք. վ՚յ կալեալ երաժշտացն զձայնաւորացն զնիւթ, ընդ որովք զարմանա

զանա

զանս յօրինեն զձայնս երաժշտականս. առելովլթէ ցընծան՝ քառամանակ ունի հնչումն. զի եթէ ըստ ամանակին՝ միջակ յաղագս ոչ երկարելոյ՝ և ոչ կարճելոյ զնուրն հնչմունս. սակայն երբեմն աղէ՝ և երկարի ըստ հնչմանն, վասն այն առի երկ ամանակ. Նոյնպէս այբն, ըստ պահանջման տեղւոյն երբեմն աղէ՝ և երկարի. որ ըստ ոլորակին, է շեշտաձայն. և ըստ ամանակին, միջակաձայն. վասն այն հարուստ՝ և զօրեղ է յեթէն, և խնդրէ զերկու շնչահատումն: Այսօրն, քառամանակ. երկինքն, եռամանակ. եՆն, երկ. մանակ. երկնոյինն, հն՞ամանակ. զօրքն, երկամանակ. անմարմինքն, վեցամանակ:

Այս պարտ է ՚ի յերգս զառաջինն՝ և զերկրորդն, ՚ի մի՝ և՚ի նոյն առնել ՚ի ձայն, որ, զցընծայն՝ և զայսօրն. բայց այսօրն, է պարոյկաձայն. զի ունի ոլորակս և յինքենէ. վասն այն զօրեղ է ըստ ձայնին քան զցընծան. երկինքն, եռամանակ, բայց անզօր քան զայսօրն:

Նու զայլսն այսպ ՚ի կշիռ երգոցն ըն-

րեալ

ընել յօրինեն ընդ ծխոյ երգչացն ձայնս ՚ի քաղցրանուագ եղանակին. որոց չէ ասել, թէ բնական խրոց մակացութիւն գիտէ զբնութիւս ձայնից. և զհետևօղս նորին՝ քերթօղն բանաստեղծական.

Այն մեթոտոսն թէպէտ դժուարին երևի՝ սակայն կարելի՛ է դիւրապէս մտաւասնել. ընդ այսր բանի, թէ չափաբերութի եղանակացն, է դժուարին քան զչափաբերութի տուեցն. բայց նոյնն ևս ոչ է անկարելի ըստ [illegible] աստ_ ցուածոյն, թէ [illegible] Նաև ասի, թէ եղանակաց վերջ ոչ գոյ, ըստ այնմ թէ [illegible]

[illegible]

Հարց. Ո՞ սորա բացայայտօրէն տեսութիւն մի ըստ միոջէ ասելդ մինթէ անկարելի՞ է.

Պատ. Ոչ. այլ՝ կարելի, և հարկ ևս դիւրաւ ուսանելի, սակայն բանն երկարի. վասն այն թողցուք ՚ի բուն տեղիսն.

 Ո լինչ

Չայնոն ըն եղանակ՝ սօ հըշի-նօ ցին.
յաւէտ հըննաշանդեն՝ ըրֆօղ ֆըննօր տին.

Յաղագս խազերին երաժշտականութեան.

Հարց. Ո՞ր ինչ է խազն երաժշտակա նութե:

Պատ. Նշան գիծ իմն երաժշտական, որ ՚ի ձեռն արհեստաւոր գործեացն յօրինմամբ ձևացուցեալ յաղագս եր գոցն օրհնաբանական:

Հարց. Որպիսի ձևանկերպութ՟ք են յօ րինեցեալք:

Պատ. Են այլ և այլ ձևանկերպութ՟ք, ոմ՟ն թէ սրաձև, թրաձև, գրաձև, ձղա ձև, օղաձև, կոցաձև և այլք:

Հարց. Ո՞ր վ՟ն է հնարեցեալ:

Պատ. Յաղագս պերճազարդութ՟ն եղանակի. և մանաւանդ վ՟ն փառաբա նութեն այ՟, որ ՚ի ձեռն յօդնաձայն ձայն՝ և բարեմիտ միջնորդի:

Հարց. Ուստի՞ հնարեցեալք են:

Պատ. ՚Ի հնագոյն երգչացն փիլիսո-

փայ

փոյթց, կամ յիմաստնոց մանաւանդ 'ի մեզ հարցն են պարզեցել՝ և 'ի կարգն իւրաց եդեալ:

Հարց: Գո՞ն ներգործութիւնք ինչ 'ի նմա:

Պատ: Այո՛ գոն. զի որ ընդդիմաբաժանեալ զներդաշնակաւոր քաղցրանըւագ եղանակն, տրամաբաշխէ 'ի չէշտաձայն, 'ի բթաձայն, 'ի պարոյկաձայն, 'ի յոլորակաձայն և յայլն: Միայն ցանկալի է խաղիցն դիտումն, և յոյժ պիտանացու երաժշտացն հանրից:

Ոչնչութիւն խաղիցն՝ առ էզն ցայտ Նէ.
որ երաժըշտացն՝ հ՛ յոյժ պէտա Նէ:

Յաղագս բացայայտութեան խաղիցն:

Հարց: Ո՞րինչ է բացայայտութիւն խաղիցն:

Պատ: Ա՛յն, որով բացայայտի քանիօնութիւն նց:

Հարց: Քանի՞ են մեր հայոցս խազք, որով լինին եղանակք:

Պատ: Զորեքտասան, որ ըստ յունացն, տէ

տեղագրէմարա․ որոց ութն վերելէկք և բարձր ձայնիւ։ Վեցն ստորինջեւք՝ և ստոր ձայնիւ։

Հարց․ Ունի՞ն մարմին՝ և անմարմին խաղիցն։

Պատ։ Այո՛ գոն մարմին՝ և անմարմին․ և ոչ մարմին՝ անմարմին։ Զի մարմինն, մարմնացուցանէ զատացուածս եղանակաց․ և անմարմինն, ոչ․

Հարց։ Քանի՞ք են մարմին, և քանի՞ անմարմին։

Պատ։ Չորեքտասանից խաղից է․ են մարմին․ և չորսն անմարմին։ Նաև յետամնացելոցն ոմն զատ կապող զելուն շնչոյ հագագի․ ոմն յետաձնար և այլն։

Ճեառաւ խաղերցն՝ եոհ բայցայս ոհ․
խարթաֆոյն շաւեղ՝ ատա ձըշա երա ե․

Յաղագս մարմնոյ՝ և անմարմնոցն խաղերց։

Հարց․ Մովսէսի կերպիւ լինէին խաղքն մարմին՝ անմարմին․ և ոչ մարմին՝ անմարմին։

Զի

Պատ. Ոչ է որ տարերքն, են սկզբունք բաղադրեալ մարմնոց. Նոյնպէս տարրքն, են սկզբունք հոյնից. և խառնքն, լրումն եղանակաց. զի ամ արարածք յերկինս տրամաբաժանին յերս. կամ ամենևին անմարմին, կամ բնաւին մարմին. կամ մարմին՝ և անմարմին գոլ. որպէս յայտ է բնական լուսով. Նոյնպէս յերաժշտականն եղանակի, գոն մարմին, որ ըստ յունաց սօմա. և անմարմին, որ է պնէւմա.

Անձն պնէւմն՝ մարմին անմար մին.
Մարմնն մարմնականոյ՝ ցընընն անմար մին.

Յաղագս անուանց խաղերյն.

Հարց. Ո՞ինչ են անուանք խաղերն.
Պատ. Այն այնք, որովք իւրաքանչիւրոցն անուանք յայտնի երևին. որք ժ կարգի են այսպէս. ա երկար. բ սուր. գ ոլորակ. դ բենկորձ. ե զարկ. զ ծնկներ. է ծունկ. ը թուր. թ փուշ. ժ երկփուշ. ղուռնձ. պեկորձ. պարոյկ. ներքնախաղ. Աւ յետամնացելքն են բազումք

ո

որոց անուանքն են պէս պէս անուա-
նակոչութի՛ւ զորս տեսցես ըստ կարգի
յաջորդ դըլուխն։

Մեծ համանոս՝ գալ երածիզա՝ բանէ բան.
Դրբեր խաղերն՝ հանդերձ ձայնիւ՝ չէր ներգոյն։

Յաղագս ընդ ձայնէ՝ ձայն ունին խազերան
հնչումն։

Հարց։ Որանք՝ ձայն ունին իւրաքանչ
իւր խազքն։

Պատ։ Ունին իւրաքանչիւրքն նշանս
ձայնականս, որք արտաբերանին յերգս
եղանակաց 'ի ձեռն ձայնական դոր-
ծեացն, որ 'ի մարդն. I. I. I. I. I. I.
2. 4: I. I. 2: պ 2. 2. 4:

Իւրաքանչիւրքն՝ ունին ձայն ինչ.
ամենայն շատ է՝ համանայն դասն ինչ։

Յաղագս խազերն, ըստ որպէս ձայն ունին։

Հարց։ Որպիսի կերպիւ ձայն ունին
իւրաքանչիւր խազքն։

Պատ։ Ունին այլ և այլ ձայնք ըստ կերպ

բա

բառեսութեան համեմատութեց, որովք
հանապազ սրբերգականն յօրինի երգ·
զորս ըստ կարի համառօտութեամբ իմա-
ցուսցես· ՛ սա ունի ձայն բարձր՝ և ցըն-
թելի, բայց խոնարհական· ՛ շեշտական·
՝ ոլորակական· ՞ ըստ տեղւոյն, և ձայն
ուրանիզմոյն· ՜ զարկուցական· ՚՚ ունի
ձայն իմն կոչուեցուցիչ· ° իբր թէ բար
կութէ ՚ի վ՛ր ծնկան եղեալ տեսանի·
՚ ունի որպ թէ ձայն պատերազմական, որ
իբր զինեալ մտանէ յեղանակս· ՛ փըշա
բար· ՝՝ աղուաշական· ՜ ըստ տեղւոյն այլ
իմն, և ըստ տեղւոյն այլինչապէս· սա ու-
նի ըստ խուրև փակեալ ընդհանուր գի
տութիւն խազից· ոյ սա միշտ ստորադրեր
է և հետևի այլոցն· ՚ պարոյկական·
՝՝ շնչահատական·

Անձին փափկեալ՝ յոյն զանտ ջան·
որք ՚ի փրփրաց՝ էն անինչ ման·

Յաղագս Բծախնդի խաղերոյն·

Հարց· Ո ինչ է մեծամեծ խազքն·

Սյե

Պատ. Մ՞ծ. մեծ խազքն, են նման հնչ-
մանցն առոգանութեց. որք զձայնս շեշ-
տելով, պարոյկելով, ոլորակելով, բթե-
լով (միջնորդութ ելման շնչոյն հագա-
գի) սեթևեթեալ պերճազարդեն յար-
մար յօրինմամբ 'ի յեղանակի երգեց-
մանն.

Հարց. Ո՞րպիսի կարգի են սոքա յերա-
ժշտականութեան.

Պատ. Առաջին խազքն են ոչ թէ գիր
ձայնաւոր. բայց սոքա են ոչ թէ ան-
ձայն, ստորակէտ, միջակէտ, վերջակէտ,
շեշտ, բութ և այլն. և սոքք պանծան-
նայն առաջինքն. զի ոչ սաստկաձայն
հողմունքն, որք բաբախեն զհանդի-
պեալսն. նոյնպէս և սոքա, ունելով յին
քեանս ձնայրս բազումս և երաժշտա-
կանս, որովք և շարժեն զեղանակս ա-
սացուածոց 'ի ձեռն քաղցրաձայն միջնոր-
դի. և ունին զարմանի իմն զխոսութիք
յինքեանս առ ծածկել. և ունին զծա-
փահարութեն արհեստի զգիտուն, որ
ը յունաց Խիրօնօմ'ա և ըստ բանսա-
տեղ

տեղծիցն, էլուսուղէ. որք յոյժ հարկա
ւոր են երաժշտացն՝ ոպ՟ զեկին,՚ ինաա.
և սանձն, յերկվարս. և վերծանողու
թեն յընթերցողս և այլն:

Սէծանէծ խաղէց՝ շէնշուէն ցացանէ.
որ էրածըշտաց՝ ցոցծ հարչաւոր է:

Յաղագս անուանց ձեծանէծ խաղէցն:

Հարց: Ո՛րպիսի են զանուանք մեծա մեծ խաղից:

Պատ: Ոպ՟ գաղտնափակ է ձայն սոցա, նոյնպէս և անուանքն, է՛ քաջարուեստ ճարտարգիտութեն բանիբուն երաժշտական իմաստասիրացն տուել գերիհաշս կաց. որք են ՟ի՟ կարգի այսպէս: `բութ. "երկ բութ. '''երր բութ. 'շեշտ. "երկ շեշտ. °սուղ. ˘թաշտ. ՜խաղարովյին. =խումն. վերնախաղ. զանկորձ. ընյրէ. հուհոյ. փաթութ. ձանկորձ. էկործ. էյեէ. շանկորձ. էմիէ. քարքաշ. կիսափաթութ. տուփփեփուշ.

Ի

շեշտաբեկնկործ. շեշտաթաշտ. խոս-
րովայ՛նս. խոսրովաստիօ. կիսախում.
մեծաբեկնկործ. խնձաբեկնկործ. փր-
շաբեկնկործ. փշադարձ. երկուորակ.
մ մենկործ. վերնակես. ներքնակես.
ծանրաքարշ. ; մեկործ, որ ըստ յու-
նաց փախիքխդօն. ,սոորակ. ,,երկ-
սոորակ: .միջակ. ..երկմիջակ.
:վերջնակ:

Զանուանս Դծ խաղերց՝ հարկ եղև գի տել. յետոյ ընդ նորին՝ չերգս եղանս չէր:

Յաղագս ձայնի Դծ խաղերուն:

Հարց: Որպիսի կերպիւ ձայն ունին մեծ խազքն:

Պատ: Ամենն կարի իմն քաղցրանայ հընչ-
մամբ: իբր դալւածածուկ՝ և յոյժ
վերծանողական արհեստի գիտութեն
սյսմ. ՝է՝ յոյանի, որ միշտ բթի. ՝՝երկ
անգամ խաղաղուլ բթի. ՝՝՝նոյնպէս երեք
անգամ. ՝շեշտի. ՝՝երկանգամ շեշտի

այլ իմն կերպիւ, որ զՔս յղանայցն բա-
րադըլրդիդի․ սղե․ ընդունելին ոգւոյ 'ի
գաշտ ընծայից․ գեղապատշաճ․ ան-
դատապարտ․ մի վերընթեղջուէլ․ դէ
միշտ սատարաւոր․ ր դեսնաձգական․
սա 'ի կոմուցն է առեցեալ 'ի ձայնից․ ծ
իբր փաթութելով եղանի ձայն սաբա․
Ձա յատորին կուսէ 'ի վերին կոյս ըստ նը-
կատմանն․ կարի ցանկալի է ձայն սր
ի սատրանկ է միշտ 'ի վայր ձգել երեւի․
շ ոգւ ուռկան արտաքանէ․ Վ նոյն գո-
նակ փոքր ինչ ոլորեալ որ իբր կորա-
ռեալ երեւի, որ զՔս յղանայցն չափեղնա․
կարի ցանկալի եռեւեջական եղանա-
կաւ է ձայն սր․ ոգւ լծէ զկէսն փա-
թութէ զձայն․ եռայուցանէ զերգն
ոգւ ջուր․ շեշտեալ բարձրանայ․ Զ
մնեալ եղանէ յատորին կուսէ 'ի վերին
կողմն կոյս․ դուն ինչ զկոյ առեալ
ցնծի․ իբր բաղում զկոյ առեալ
եղանակի միշտ զկոկորդաւն․ ցնծէ
զձայնն սաս՝ և անդ․ բարձրացեալ՝
յեռայ իբր 'ի վայր իջեալ երեւի միշտ

Ւ խա

խաղացուցանելով զերգոնակն արուես
տին. գովելի է ձայն սր, զի վերա
նոյ՝ և ստորիջանի, որ ևս ամի պէտք ե
րաժշտաց. երկու ներգործութք է՝
վեր՝ ու վայր. սա ոչ երբէք կարէ ՚ի
վեր ելանել. երկոլորակ առնելով լրա
ցուցանէ զխուրն վրնիթաց. Մ բաղկա
ման ձեւոյն համոյարմար. յատորին
կուսէ սկիզբն առեալ կարի ցանկալի
ելևէջութք ձայնէ. ընդերհակն կատա
րէ վերնոյն. մր անուանի, է՝ ծանրա
քարշ, որ իբր ծանր ելևէջական եղա
նակաւ խաղացուցանէ զհաղորդ ձայնի
ելմանն ընդէջ. և իբր ՚ի վերուստ կուսէ
՚ի վայր հակն կոյս իջեալ ոչ պար ա
նէ զերգոնակինն զձայն. դուռն ինչ
զկոյ առնու այս ձայնին. խաղացու
ցանէ զձայնն որդ կկոց. միջակօրէն
զկոյ առեալ ցուցանէ. սա եթէ ՚ի
վերջ գտանիցի եղանակացն ոչ վերջա
ւորեցելոցն, հատեալ զելումն ընդէջն՝ և
դարձեալ սկիզբն առնէ միւսոյն. Հա
մանգամայն շնչահատումն է բանից և
եղանակաց.

Մեծամեծ խաղից՝ յայտնէ՛ ցանկս   շե.
'ի յաղագանց տուն ինչ՝ առա ըերգ յայս   նե.

Յաղագս գուամարման խաղերց.

Հարց. Զինչ է գուամարուած խաղից.

Պատ. Այն այնքը, որովք ոչ թէ բազմութիւք խաղերցն լինի յայտնի որ 'ի ներքոյ համարողականի գիտութեան թուաբանականի.

Հարց. Քանի՞ կերպիւ. կարէ լինել նոյնն:

Պատ. Երկու, մինն յայտ առնէ զվեր ելեալսն, և երկրորդն, զստորիջեալսն: Զորս գուամարեն յոյնք սկիզբն 'ի միոջէ սկսեալ 'ի խաղէ մինչ յերկոտասանն 'ի ձայն, եւ և հակադարձօրէնն, կամ անջատեալ. վերելեալքն՝ յստորին կուսէ 'ի վեր, և ստորիջեալքն՝ 'ի վերուստ կուսէ 'ի վայր ընթանայ. որք յայս յանդիմանն տեսանելին 'ի թուանշանացն. զի նշանք զնշանս բացայայտեն 'ի տեղիսն:

Զինչ

Զայն ուշիմանէն՝ գուամար խաղերցն՝ ղարձանողուն· որով՝ չնչին՝ երգել յօրինեալ՝ թէև ղանա ղանս·

Յաղագս նշանաց երաժշտականութեանն·

Հարց· Ո՞րինչ է կանոնն երաժշտականութեան·

Պատ· Այն, որ ուսուցանէ զսկզբունս ձայնից՝ որով և նախակրթէ զանկիրթս, և խակավարժս յերաժշտականութեան· զի որոյ է ուսեալ մարդկել՝ և կրթել զանհրահանգս, որ երբ ՚ի վարժարանի երաժշտականութեան· և նովաւ ընձեռն նախակրթելք՝ և նախակրթողք· զի է ոչ թէ սկզբունք երաժշտականութեան, որ պարունակեալն ընդ իւր զիներորդեան, զեղանակն՝ և զայլս· է և Հախարդակ ձայնականի գործեացն, որ տայ է՝ զձայնս, կրթէ՝ զլունիցս, և համանգամայն յարդարել պատրաստէ ՚ի վերնագոյնն գործ զերգելն· յոր է-լոյ երբ ահոյեցողուն՝ նոյեացի, զչափն, զքանակն, զդիրն, զբամբն, զթոյլն,

ըղ

գծիցն եւ զայլ երաժշտական նշանա– տեսութիւն դասնի անպակաս · որ ըստ յունացն գրչոց, եւ ըստ մերումս ձախա բակ, ըստ տաճկացն՝ չորեք, եւ ըստ պարսիցն (որ ըստ Իտալերէն երաժշտականութեան) ռէմէրը ու Ֆաալը ԷԼԷ Էովայրէ ԷՎՋԷՐ · Ը րոյ աջ կողմանն ասի բարձր, եւ 'ի ձախն՝ ստոր, յաղագս Թիւ՝ եւ նշում ելեւէջ առնլոյն ձայնիցն երկոցունց կողմանց:

Երաժշտական՝ ձայնն ցանկս ՀԷ·
Երգեցողն համաձայնեալ՝ մըշտ տառն ՀԷ·
Ելեւէջ ձայնիւ՝ փայլէ ուրէ գաղտ ՆԷ·
ըստ ծէսոցն առէալ՝ շէնէն խոչ յայտնէ:

Յաղագս երաժշտութեան յունաց համառօտաբար:

Հարց: Ո՛ ինչ է երաժշտութիւն յու– նաց:

Պատ: Երաժշտութիւն յունաց, է ըստ մերումս · զի որպէս երգեմք մեք զերգս հոգեւորս յեկեղեցւոջն մերոյ, նոքա եւս այնպէս մերերգեն զերգս գովելով՝ եւ օրհնելով զԱծ ընդ համայն սրբովք հա– նապազ յեկեղեցւոջն իւրեանց:

Հարց. Ո՞ ինչ է պաշտօն երաժշտականութեան.

Պատ. Ըստ իմաստասիրութեան պաշտօնն, է բնական իրաց մակացութիւն, նոյնպէս երաժշտականութեան, է ընդ տեղեկութեանց իրացն երաժշտականութեանց քաջայայտ ծանօթութիւն.

Հարց. Ո՞ ինչ է սահման երաժշտականութեան.

Պատ. Է՛ արհեստ երաժշտութեան.

Հարց. Ո՞ ինչ է երաժշտութիւն.

Պատ. Է՛ գիտութիւն, որ նախաձայնէ զհամեմատութեանց ձայնից՝ և զնուագարանացն ճնչմանց.

Հարց. Ո՞ւմ էր արհեստս. և վա՞ն էր գիւտութիւն ասացաւ.

Պատ. Արհեստ, սակս արհեստաւոր երգեցոյն զերգս՝ որ ընդ չափոյ՝ և կշռոյ. գիտութիւն, զի տրամաբաշխեալ բաժանէ զձայնս ՚ի մասունս յօդուածս, ևս և ենթադասէ սորա՝ և բացասելով. և զնուագարանացն զճնչմունս ՚ի զիլն, ՚ի բամբն, ՚ի թոյլն, ՚ի պինդն, ՚ի

կես

կեա եղանակն, յերկուսն, ՚ի վեցն՝ և
յութն եղանակ և յայլս բազումս:

Հարց. Ո՞րինչ է ձայնն յունաց. և
քանի՞:

Պատ. Ձայնն յունաց. է ըստ մերումս.
և է ութն, որ ըստ նոցա՝ օգդօ. և ձայնքն,
էխօս. որ ըստ յունականին, էխոսս, դր,
ձայնք. Խրաշէյն, փօնի. և յունականն
առեալ՝ փօնէս, դր, խազք.

Հարց. Պատմէլի՞ է երաժշտութին յու-
նաց, թէ ոչ.

Պատ. Այո՛ գովելի է՝ և միշտ ցանկալի.
զի նովաւ փառաբանի արարիչն ըն-
թեց ընդ ամ սրբք հանապազ:

Հարց. Ո՞րինչ է խազաստացողութին:

Պատ. Նո՛ բանիբուն երաժշտութի, որ
ընդ քաղցրանայր գիտութեն միշտ շնորհէ
նուագն զեղանակէ զերդ. զի խազա-
ստացողութե իսկականն յատկութին, է
բարեհնչական քաղցրահնչողութի:

Ո՛րինչութ գիտութեն՝ ահա ահատ Նի.
քանի՞ինութին և՝ յայտնի երգն ի.

Բա

Յաղագս խազից յունաց՝ և բաղդատութեանն մերոյս խազից։

Հարց. Որոնք են խազքն յունաց, որք լինին ՚ի մէջ եղանակացն ձայն ար-ձակք։

Պատ. Չորեքտասանք, որ բառ նոց՝ տե-ղակէսարծու։ Որոց ութն մերձեցեալք. և բարձր, որ ը նոց անխուսս. և մեցն, որ է հեգս, սոսր՝ և սորփիշեալք, որոց ես ասե դադէնմաս։

Հարց. Որպէս բաղդատին մերձեցեալք ընդ մերումս։

Պատ. Առաջին բաղդատին թէ ը ձայնիցն՝ և թէ ը ձայնցն այսու անսու ը. որոց առաջնոյն ասի օլիկօն. որ համանգամայն նման է թէ բաս ձայնին՝ և թէ ը ձայնին երկուց սասցեալ առաջնոյ խազին մերոյ, որ է այս՛. երկրորդն, օղսփոն, որ բաս ասուածն՝ և բաս ձայնին, է՛ այս՛. երրորդն, բէթասփ. որ է ՟. չորրորդն, գուփիսմա. որ է ^. հինգերորդն, բէլասգօն. որ է ՛. վեցերորդն, դէնտամա. որ է ՟. եօթներորդն. տիօղ-ինտխմա,

պ՛, երկու․ որ է ՟Ռ․ և ութերորդին, փոխ
լէ՛․ որ է ՟Ձ։

Հարց։ Ո՞ր բաղդատոյն ստորինձեալքն։

Պատ։ Ըստոր իջելոյն առաջնոյն ապ
րօստրոֆոս, որ է ՟Դ․ երկրորդին, տեօ
պրօստրոֆոս, պ՛, երկու՛ որ է ՟Ա․ երրոր
դին, ապօրօխ՛, որ է ՟Դ․ չորրորդին, դրա
դիմծ իբօրոոն, որ է Պ․ հինգերորդին,
էլափրօն, որ է ՟Ռ․ և վեցերորդին, խա
միլէ՛, որ է ՟Ռ։

Ի բնաւս բաղդատելն՝ խազերն ցանա կան․
ըստ ձեռաց խազերն՝ երաժշտութեան կան։

Յաղագս խազերն, թէ քանի՛ ձայն ունին։

Հարց։ Քանի՞ ձայն ունին իւրաքանչ
իւր խազքն։

Պատ։ Ըստ աջինն, որ է օլիկօն․ ունի
ձայն մի նման երկարին մերոյ․ օգսիան,
1․ բեթատին, 1․ գութիմոյն, 1․ բե
լատօնին, 1․ գէնաոխմոյն, 2․ սխօգէն
տիմոյն, 1․ և խփալին, 4․ նման թրոյն
մերոյ, որ է այս՛։

Ը

Հարց։ Սատորէն խազերգն որպիսի Թուով են ձայնքն։

Պատ․ Տ՚ետրաքորդօվն ունի ձայն մի, է և նման փչային մերոյ՝ որ է այս․ տիատետրաքորդօվն, 1․ արօրօյին, 2․ դիմօխիբորոսնն, 2․ էլափրօնն, 2․ և խումըլին, 4․ նման նեքընախաղին, որ է ա․ աշխ այսքա են ՚ի տեղի խազերգն յունաց․ է՛ և յարմար, թէ ըստ ձևոցն՝ և թէ ըստ ձայնից։

Չորեքտասանն՝ ... էղն՝ չորեքտասան ... ...։

Յաղագս նշանաց խազերգն յունաց։

Հարց։ Ո՞յնչ է նշանն ասացեալ խազքն յունաց։

Պատ․ Սոնշանն ասացեալ նշանագիր խազք նոցին են այնք, որոց յոյնք կոչեն ... , որք իբր ենթա կայ լինելոյ այսոցն․ և թէ ոմն ՚ի վերայ ..., այն է՛ ոչ թէ պատահաբար՝ և առկալ ՚ի յօդուածս։

Հարց։ Ո՞ք են նոքա․ և ո՞ր կերպիւ։

՚Ի

Պատ. ՚Ի տեղի նշ՟ ուսցիս զմեծամեծ խաղս մեր, որք եղեալ կան ՚ի կարգս խաղիցն. Հարց. Ո՞յք են մարմինն՝ և անմարմին, և ոչ մարմին՝ և ոչ խակ ան-մարմինք խաղիցն.

Պատ. Այն յառաջին էր եղեալ ՚ի մե-րում, են մի՝ և նոյն նոցին խաղեւքն. Հարց. Ո՞ ինչ է դարձումն՝ և մասնաւկ ցութին և այլ հանգամանք ձայնիցն.

Պատ. Ո՛ ամենեսեանն իմն համան-գամայն ՚ի մերում լրացէս. զի խաղք հայոցս, են հարուստ՝ և նրբանկատ առ ոճեստին յօրինել՝ ես և բազում քան զնս. վ՟ այն անհեթեթ՝ և հաստատելր համարեալ ասեմք ՀՌ ներդինացոյն, թէ այլ ոչ եմք կարօտ գալ յաթէնս ՚ի յու-սումն.

Աշ ցատահետան՝ չէմ. ինչ հա թոփ.
ցանոց խաղերցն՝ մըղտ անջա թոփ.

Յաղագս նշանագծերյն յունաց.

Հարց. Ո՞ ինչ է գիրն ՀՌ անուամբ. և քանի՞

Պատ. Գիրն, է որ յունաց կրամմա. և են քսանևչորս, որ, իգօսիդեսարա. որոց առաջինն ալֆա՝ և վերջինն օմէկա, որ, մեծ. օ. և որ համարողական հաշուին, էնա, տիօ, դրիա և այլն.

Հարց: Որպիսի են թիւք ընդարձակք:

Պատ. Այն նոյն վերոյ ասացեալքն այսպ. ենա, 1. տիօ, 2. դրիա, 3, դեսարա, 4. և այլն:

Հարց: Որպիսի են թիւք դասականք:

Պատ. Այսպ. բրօդօս, առաջին. տեֆդերօս, երկրորդ. դրիդօս, երրորդ. դեդարդօս, չորրորդ. և այլն:

Հարց: Քանի՞ք են ձայնաւորք ՚ի յոյնս:

Պատ. Եօթն, որ է՝ էբդա, որ, ալֆա. էփսիլօն. իդա. եօդա. օմիքրօ. իփսիլօն. դէ, որ, և. օմէկա. յաւելեալ գիլու, ութն ըստ ութիցն ձայնից, որ ի մեղումս:

Հարց: Քանի՞ք են երկար՝ և սուղ ՚ի նոսա:

Պատ. Երկարք, են երկու, որ, իդա, օմէկա. սուղն և ս է՝ երկու, որ, էփսիլօն,

դիքրօ. երկարին առ մագրա, և սղին, վրաքէա.

Հարց. Քանի՞ են երկբարբառք. և քանի՞ երիձայնք.

Պատ. Երկբարբառքն, յի., խրօնա, են երեք. որ են ալֆա, եօղա, իւպսիլոն. և այսն երկբարբառք, զի երբեմն երկարին և երբեմն սղին. Երիձայնքն ևս են վեց, որ է ըստ յունաց էքս.

Հարց. Քանի՞ք են տառդանուիքն ՚ի նոսա.

Պատ. Տասն, յի., օգսիա, վարիա, բերիսբօմէնի, մագրա, վրաքէա, փսիլի՝ և դասէա. յորոց ոմանց ձայնքն պիտոյանան յերաժշտականն խազաւորացողութե. վայ սպորո իսկ է լինիլ համառօտ տեսման ժամանակին՝ և եղանակն ընդէայ հագագի.

Հարց. Որպիսի է միավանկին ՚ի յոյնս.

Պատ. Այսպէս. խոսն, հող, Բիւրօղ, Բօֆրօն. բիր, հուր, նար, արեղ. իօղ, յօբ, էօլող. եփ, երկիր, շէթն, էէբ.

Հարց. Որպիսի է երկավանկին.

Պատ. Այսպէս, տառիտ, դաւիթ.

բէդ

բէ՛դրոս, պետրոս · բա՛սիլոս, պօղոս · լու-
գաս, ղուկաս · նի՛սդի, ծով։
Հարց. Որպիսի՞ է եռամանկին։
Պատ. Այսպէս, անէ՛ստի, յարեաւ, փշամ-
ծըփա · լի՛զարոս, ղազարոս · խլէ՛ա, եղեւայ ·
էլի՛նէ, հեղինէ · խագօմօս, յակոբոս ·
իօա՛ննիս, յովհաննէս · էօրդի, տօն, հան-
դէս, հիւդէր · եէնիսիս, ծնունդ, դդ-
լուա։
Հարց. Որպիսի՞ է քառամանկին ·
Պատ. Այսպէս · արխա՛նկէլօս, հրեշտա-
կապետ · անա՛ստասի, յարութի · նիգօլա՛-
օս, նիկողայոս · փասղ-իրիօն, սաղմոսա-
րան · իդ-օդ-ըլի՛մէս, ծառայ, աղա, փուլ,
ՙէօլէ ·
Հարց. Որպիսի՞ է հնգամանկին։
Պատ. Այսպէս · էվանկէլիստիս, աւետա-
րանիչ · վարթօլօմէ՛օս, բարթողոմէոս ·
մէլիդօբօլիս, մեղրավաճառ · անդակօ-
նիստիս, հակառակամարտ։
Հարց. Որպիսի՞ է վեցամանկին։
Պատ. Այսպէս · խաբօգամ՛ըլէբսիս, յայտ-
նութի · էրրօմէնէ՛սդէրօս, հզօրագոյն ·

գի՛

գրչին եղկելոյս, տէ՛ր ողորմեա։

Հատուց յայսմ և խաղաղ՝ յաւետեաց ՆԻՆ․
Թվ․ առ Բլ՝ նոցա նո ՑԻՆ։

Յաղագս բանաստեղծական երաժշտականութեան։

Հարց։ Զինչ է բանաստեղծական երաժշտութիւն։

Պատ․ Ո՛ր իբր ոտիւքն է ազդախնեալք, զի ոպ ոչ կարէ լինել ամբարձութիւն թուոց փիլիսոփայական գիտութեան, նոյնպէս և որբերգականն եղանակ՝ թուոց բանաստեղծականն ընդհանուր գիտութեց տեղեկութեցն, որ են արհեստին։

Հարց։ Ո՛ր ինչ է բանաստեղծութիւն։

Պատ․ Ո՛րինաւոր չափաբերութեամբ ստեղծաբանութիւն, որ և բաժանի յերիս ՚ի վանկաչափութիւն, յոտաչափութիւն և ՚ի տողաչափութիւն։ Յորոց առաջինն, է՛ չափ՝ և անուանք հնչմանցն վանկից, զի ամ հնչումն ժամանակաւ չափի․ երկրորդն, է՛ տեղեկութիւն իմն առ ՚ի բաղկացուցանել զոտս չափաբերութեամբ տողից․

և

և երգն, է՛ դաստողական ընտրողութեն
նոյն երկոցունց առ՚ի զտաղն շարադրու
դել։ Այս յոյժ պիտանի՛ է՝ և կարևոր
այս մասն, որ յաղագս խօսելոյն զկեն
դանակերպիցն, զմիլորակացն, զտարե
րացն, զժամուցն և զայլոց։

Երաժշտութեն՝ հայոց և յունաց նոցա։
ընդ քերականութեն՝ պիտոյք են երգչաց։

Յաղագս թէ ուստի՞ հնարեցաւ այս քերականեալ
ծաղկանն երաժշտութեն։

Հարց։ Ուստի՞ հնարեցաւ երաժշտու
թիւն բանաստեղծական։
Պատ։ Ի նախահարց մերոց լինելութեց
յար և ՚ի շնչոցն առեր՝ և առաւեց իշ
խեցող ամենիշխան թ̃ագաւորն թ̃ագաւորաց։
և նոյն հանապազ էակացն ստեղծող
գոյացուցիչ, որ առ յոչնչէ ՚ի գոյ էա
ցուցանելով զամ̃ ստեղծուածս, արար
չապետեալ յօրինեաց իւր ամենահզօր
հրամանաւն ՚ի չորից նիւթոցն զմարդն
առաջին ՚ի նմանութեն իւրոյ, և եա

հանճարն իմաստութե՛, ընդ նմին և ձայնն
բանականութեն․ ըստ իմաստնոյն, թէ
ստեղծ զգիտութի՛ հոգւոյ, և զգօնութ՛
ելից զմիտս․ Սիրաք․ 17․ 56։ Նշաւակ
և ամենահրաշալի հանդիսամէհական
զօրութիւն ընդ հզօր իշխանութն հրա
մարակելոյ, յերկինս փառաբանիչք են
քեան, մշտապանծալի և աննման պատ
կերօք, անհոյլ՝ և անմոյր, որ թէ 'ի
մարմին երևութին զմրօքէանդունդն
ստեղծագործեաց զարբատացողացն ըզ
գումարս։ Նոյն զմարդկայինն զենու
'ի վեր ա՛մ ստեղծուածոցն իմաստնա
գոյն երևեցուցանելոյ, բնական լոյսն
ճշմարտութե, բանականութիւն հենդանու
թե, մանաւանդ գեղեցկաձայնն՝ եղա
նակական քաղցրաձայնչողութե տայով
պերճացոյց ըստ պատկերի, և ըստ նմանու
թեն իւրում․ ըստ այնմ և արար ա՛ծ
զմարդն 'ի պատկեր իւր․ Ծնն․ 1․ 26։
Որդ՝ որովհետև ա՛ծն ամենակարող
'ի յոչնչէ եղացոյց զերկինս՝ և զերկիր
իւրոյն իսկ պարգևուք, ըստ այնմ ասաց՝

և եղեն. հրամայեաց՝ և հաստատեցան.
բայց յորժամ զերկինս ընդ աստեղացն
պարունակօք ստեղծագործեաց, եդ-
զնս՟ ՚ի շաւիղ դարձմանն. իսկ ՚ի նոյն
դարձաւորութե՟ն սաէ իսկոյն ձայն ար-
ձակեցաւ զօրութբ՟ ամենաշարժողին,
յորմէ երաժշտականն եղանակ.

Հարց. Ո՞վ. կամ ո՞յք եղեն վերահասու նոյն ձայնին.

Պատ. Սերովբէքն տ՟յ, ք՟, վեհեռ-ըղըհ. զի
նոքա և եթ կարեն լինել երկնային ձայ
նիցն համար, ք՟, վարդըքն, որք են մաքուր
հոգևոր և ոչ սրտի. և թէ ո՞չ, ո՞վ
կարէ լինել վերահասու ձայնիցն երկ
նայնոց. ո՞չ շնչամաքրեցեալն յոհաննէս
լռեաւ զերկնային խնդութեն զձայն.
յայտ. 5. 13. Նաև կայծակնամաքրեցեալն
եսայիաս. եսայ. 6. 3. Նաև մ՟ե՟ն խզնասախս
ածագեաց.

Հարց. Ո՞րպիսի անուանս եդին նոյնոյ ձայնիցն.

Պատ. Գիտութի հոգևոր, այսինքն,
եւլ ըս-հանի. կամ երգ հոգևոր, ք՟, երգ-

վ՟

վն̃ հոգւոց. որոյ խնկուէն եթէ նայես ցի, է՛ թրքն ՄՈՒՍԻՔԱՅ, այ̃, գիտուն երաժշտական. որ ը̃ յունականին, ՄՈՒՍԻ, այ̃, նաղմէնէր. ԳԱՅ. ԴՎՂՈՒՆ. որ ը̃ ասիցն եղվարի պարսից, է՛ խօշ, այ̃, խօշ նաղմէնէր. իբր թէ քաղցրանուագ եղանակք, որ՚ի հոգեւոր երգոցն եղև հնարեցել. զոր անմարմին հոգւոյն առէ յօրինէին երգելով բանս օրհներգականս ըստ այնմ բանի. և ը̃ սերոբէսն և ը̃ քերոբէսն միաձայն սրբասացութեամբ յօրինեն նուագս։ Իսկ այժմ եթէ նորալուր, այ̃, նէվզուհուր, ձայն իմն լսեն նոյն անմարմնոցն (իմն ով հանձարեղդ երաժիշտ) ՚ի սրբերգոցն, ՚ի հոգեւոր խրախձանս առէ դրդել ուրախանան միշտ հոգևոր ցնծութբ̃.

Հարց. Որո՞ց գիտութեց ունի սկիզբն.

Պատ. ՚Ի չորից գլխաւոր գիտութեցն, այ̃, ՚ի պերճնական իմաստութէն, որ է թրքն ՀԻԿՄԷԹ. յաստղաբաշխականէն, որ է թրքն ՆՈՒՃՈՒՄ. ՚ի բժշկականութէն, որ է թրքն ԹԻՊ. և յերկրաչափականէն, որ է թրքն ՀԷՆԴԷՍԷ.

Հարց: Ուստի՞ յայտ է 'ի նոցանց գոլն:

Պատ. Ի հնոց գիտունս , է օգտայն՝ եւ եթերականն, եւ պարտ է վերել բարձրա գոյն գիտութեան , ըստ այսմ է 'ի գերբնականէն. յաստուածաբանականէն, ըստ այնմ է՝ 'ի նոցանց ճառագայթ արծարծող ցուցմանէն. 'ի բժշկականէն, ըստ որում բժշկի մարդն յաղթուածէն՝ որպ յայտ է 'ի սաւուղայն. եւ յերկրաչափականէն, ըստ որում է՝ քանակ՝ եւ գոյանայ նովաւ, որ ըստ դաւթի անյաղթ փիլիսոփային.

Հարց: Քանի՞ ձայն ունի այս երաժշտութիւն.

Պատ. Ութ կենդանակերպեցն, զմոլորակացն, զտարերացն, եւ զժամուցն՝ որք են չորեքս տասն՝ եւ երկիցս քառեակ շրջապատմ. որոց բունն՝ եւ խոնարհին, ըստ մերումս, եւ ըստ յունացն են ա են քառեակ. որք են եղամանակ. երկամանակ. եռամանակ. եւ քառամանակ:

Հարց: Ո՞ւյնչ ուսուցանէ բանաստեղծական երաժշտութի:

Պա

Պատ. Չափով՝ և կշռով զերաժշտա-
կանս վերերգել զերգս հոգևորս. նաև
զչորս բուն ձայնս, զերկոտասան ձայնս,
ֆ, մագամս. զեօթն աղաղէյս, զռասալս,
զշէմանս, զհարկաւոր գիտելիսս, զնօ-
գարասս, զչափամանութիւն ձայնից,
զանունս ձայնից, զժամանակս ձայնից,
զերգելիսն զմարդկայինս զանունեց,
զյօրինուածս բաղյօդեցելոցն ձայնից,
զժամուցն ստորագրութիս և զայլ ինչ
կարևորս ուսուցանէ զկերպս. զորս
տես ըստ կարգի այսպէս։

Հարց. Ո՞րինչ է չորս բուն ձայնքն՝ և
ուստի՞։

Պատ. Չորս բուն ձայնքն, որոց շէօղէ
ասի. են այնք, որք 'ի վ̄ր չորիցն կերպու-
ցեալ տարերց՝ և եղեալ իսկ են ոչ թէ
ընդհանրից ձայնիցն հիմունք. զի շէօ-
ղէ ասելն, պուպահ ասել է. այս է
հիմն՝ և +էօ+. որ յաղագս լինելոյն
մայր՝ և սկզբունք ձայնիցն համայնից.
և բաղդատին չորից տարերաց, որ ըստ
յունացն խուռն, խօր, տէր, բէր, ֆ, հող,

ջուր

Ջուր, օդ, հուր. և ըստ չորից կողմանցն աշխարհի, որք ըստ յունացն Անաթօլէ. Դիւսի. Արքտօս, Մեսիմվրիա, և ըստ պարսիցն, Շէրք, Ղարբ, Շէմալ, Ճէնուպ. և ըստ մերումս, արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ. և ըստ չորիցն խակական բուն հողմոց, որք ունին զտեղի երկոտասան ձայնիցն. զի ունին կողմունք, և կողմանց կողմունքն.

Հարց. Ո՞ յինչ է երկոտասան ձայնքն. և ուստի՞

Պատ. Երկոտասան ձայնից կամ մագամից լինելութիւն յերկոտասան կենդանակերպիցն ուսան առաջինքն. յետոյ ԺԲ գրոցն յօրինեցին կերպադրութեամբ ասէ հնարեցին. զի տառքս, իբր թէ ՚ի կարգս յերկիս տրամաբաժանեցելով ՚ի քերթողահօրէն, որ ըստ ներդինացւոյն. ունին միակս ԺԲ. երկեակս ութնեւտաս. երրեակս երկոտասան՝ որ է թիւ խորհրդաւոր քառապքանակեան. քառագիր գծագրութեան նկարեցման. Նոյ ունի քառեակս ինն, որ ըստ ինն պարունա

նակաց՝ յորոց և առեալ են լինն կերպ
Հարկանութեան երգեցողական. և ընդհէկս
չորս և ունի՝ որ ըստ չորեց բանն ձայ
նիցն. և զի յաւուրն չորրորդի ստեղծ զա̃մ
լուսաւորս, և՚ի նոցունց ճառագայթա
ւէտ նշուլեցն ցոլացմանէ ասէ առէն
զերկոտասան ձայնս, որք են այլ և այլ
անուանակոչութբ.

Հարց. Ինչ բաղդատութի ունին սոքա.
և որպիսի բնութք են.

Պատ. Որոց սկիզբն է, բնութք չորրորդ
տարերք. և բաղդատի խոյ կենդանակերպ
ակն. որ ըստ յունացն արիոն. և ըստ
արաբկեց՝ համըլ: Երկրորդն՝ տէշնոյն.
և բաղդատի ցլոյն. որ է տաւրոս, սէվր.
Երրորդն, երրորդ տարերք. և բաղդատի
երկուորեն. որ ըստ յունաց տիդիմոս.
ըստ արաբկեցն ճէվզա և այլն.

Հարց. Ո՞ ինչ է եօթն ձայնքն.

Պատ. Եօթնից ձայնիցն աղօթէ, աղանէ
կամ էջքաղէ և սուեն. որք բաղդատեց
մանք եօթանց մոլորակացն ՚ի լոյս ըն
ծայեցեալք են. որք են սոյ թէ եօթն

գօ

գօտիք․ որ ըստ եօթնաղեայ քնարին ա̃ծայնոյ քնարերգութն․ որով յաւուրս եօթն անգամ օրհնէր զա̃ծ։ Նաև ունին բաղդատութի̃ ՚ի ստորուստ կուսէ ՚ի վերին, ա̃յ ՚ի լուսնէն․ որ ըստ յունաց սելէնի․ և ըստ արաբից՝ կամր․ որ եւ վերաբերի ՚ի յեօթանցն ձայնից առաջ նոյն․ Երկրորդն, փայլածուին․ որ ըստ յունաց էրմիս․ և ըստ արաբից՝ օտա̃րիդ և այլն։

Հարց։ Ո՞րք արտաքրին ձայնքն այլ ինչ ձայնն։

Պատ․ Նոյն ձայնք արտաքրեալ ծընանին ձայնս վայելուչս՝ և նորայուրս այս է այլ և այլ եղանակութ․ զի յերկոտասան ձայնիցն, ծնանին նոյն եօթն ձայնքն՝ որոց աղաղէ ասացաւ․ քանզի զինչ բնութի̃ ունին երկոտասանքն, նոյն բնութի̃ ունին եւս նոյն եօթն ձայնք ՚ի յերգս։ Նման խոյ կենդանոյ կերպն ըստ աստեղագիտաց, է՛ բնութե̃ հրային՝ և ձայնէ այս ինչ․ նոյնպէս և ՚ի մոլորակացն հրատ, որ մեղմէ՝ և չոր․

բոյց բնութ, է՛ և հրային՝ որ ձայնէ այս ինչ. ահա՛ բնութիք երկոցունցն, մի և նոյն ունին ըստ աստղաբաշխիցն. Նոյնպէս մի և նոյն բնութ՟ դոն ձայնք ըստ բանիբուն երաժշտացն, զորս 'ի բուն տեղիսն տեսցես.

Կենդանատեսակք են՝ տուն մոլորակաց. որովք խոկ աստղային՝ տեսք եղանակաց.

Հարց. Ո՛ ինչ է ղարղն. և քանի՛.

Պատ. Ո՛ արպն, է՛ հարկանութ. որ ը̅ յունաց՝ ղիքէ՛դօ. Սա է՛ ը̅ բանիբուն երաժշտացն երկու. մինն ծանր, որ է ատգիլ. և միւսն Թէթև, դ, հաքիքի. Սա 'ի սոցանէ ելանին այլ և այլ եղանակք զարդից.

Տեսութիւք սոցա՝ պիտոյ են երգ-չաց. զի են իբր մասունք՝ երաժշտութեց.

Հարց. Ո՛ ինչ է նաղարաթն.

Պատ. Ս՛ բան բանաստեղծական. որ 'ի բանաստեղծելն, որպէս Թէ չափմամբ վանկից, և Թուեմամբ ոտիցն զնուրն վայ ելևայարմար յօրինէ զհանդէս. յաղագս որոյ հարկ է գիտել զայն չափաբերինն

բան

բան բանաստեղծին, զի է՛ ծէս իմն՝ և
հիմունք գործադրութեան այսու կերպիւ.
Մէ՛քա՛ նիյլէ՛ն փա՛խի՛լա՛թուն մէ՛քա՛ նի՛յ
լէ՛ն և այլն։ Ձի՛յ տէ՛ր խի՛ւտա՛յ, հա՛գ
տէ՛ր խի՛ւտա՛յ, մի՛ւխի՛ւդա՛թի՛ իա՛լի՛
խի՛ւտա՛. և այլ այսպիսի չափաբերութ՟
բանաստեղծեն բանս բարեյարմարս։
Ո՛ ի բանաստեղծն, որ ըստ յունաց
ՊՈԻԷՏԻԿՈ, է՛ ստեղծօղ բանս բարեյար-
մարս. և ըստ տաճկացն՝ ՔԷԼԱՄ ԷԱՐԱԹԸՐԸՆ։
Ո՛ արդ և նուագարան՝ են գործիք երգ-
չաց. գիտութ՟ մեղեդեաց երաժշտութեանց։
ՉԱԼԳԸ։ Ո՛ ինչ է ԶԱՐԲ ՈՒՍՈՒԼԸ ասա-
ցեալն։
Պատ. Ո՛ արդ ուսուցին ըստ յունաց՝
ՌԻԹՄՈՍ, է՛ գրամ նոթարութ. որ ըստ իւր
ձայնոյն անուանի՝ ի գործ յերաժշտական
նոյն թեւս, զոր համառօտաբար իմն այս-
պէս. հարկանուածն ձայնի, (որոյ ՋԱՐԲԻ
ՈՒՍՈՒԼ ասացաւ) է՛ քանակչութ նոթա-
րութ, ՅԻ, գիծ. որ ըստ յունաց կոչեմնս.
և ըստ արաբիցն հարճ. Եթէ երիցս
ան

անգամ ասի այսպ․ ըՙ ըէ՛յ ըՙ ըէ՛յ ըէ՛յ,
24 գիրն լրանայ։ Նոյնպ թեթևն, է՛
վերջատասան գիր․ Թէ երկու անգամ
կրկնեսցի այսպէս, ըՙ ըէ՛յ ըՙ ըէ՛յ ըէ՛յ
վերջատասանն լրանայ գիր։ Նաև այլ բա-
զումք գոն տեսակք, որոց նրբաժար
տեսութին, է՛ մարմինն 'ի մարմնի ձայնի
խառնումն․ յորս վերահասու գոլն, կա-
րողանայ զձայնն խառնել 'ի ձայն, պ̃ր,
յօրինել․ ո̃պ բանաստեղծն, զբանն 'ի
բան՝ ըստ ասիցն, Թէ [illegible]
[illegible]

[illegible]։

Զանազէս երաժշտական է՛ զարմանալի․
բազմաչափ գոն գիտութք՝ մակացութք լի։
Հարց։ Որպիսի ինչ է [illegible]։
Պատ։ Ծանրն, է՛ գլուխ՝ և պարբե-
րութին իմն, որ ըստ յունաց օտի՛, և ա-
րապիցն՝ պադ․ նոյնպ և թեթևն․ ա-
ռաջին, ունի կէս մասն՝ և քառորդն,
պ̃ր, մասին մասն․ որ ըստ յունաց՝ [illegible]
[illegible]․ որոյ իսկ ասի աւադ, պ̃ր, [illegible]․
և քառորդն, է՛ [illegible]։ Երկրորդն, ունի
մասն

մասն մասին. որոյ եւս սա հեղձեալ գտանի
եւ այլն:

Երաժշտական՝ շաւիղք յոգնոյ զան. որք են յիրերաց՝ ոչ անզանա զան: Հարց. Ո՞ր ինչ է շարքն, առաւելն, եւ ելն ցանն յերաժշտականութե.

Պատ. Ո՛ սրտին է՛ հարկանութեան ձեռաց, որով աղաւթե եւ երկիւղածութե ամենայնակացն բացայայտին: Առաւելն, է՛ առաւելն այլ լեալ յոգնակին լինել առաւել. որ է խոկ կամ խոկական. զի նոյնն, է՛ գտանէ մի, որոյ խոկական անտեսութեն ոչ երեւի. այլ ձիր իմն է երաժշտացն՝ եւ գլխաւոր առանձին: Ո՛ է մանն, որ է ամենայն. է՛ որ ներ երկրացուցոց զարդկեցն գոյ ա– ծեալ առաւել, որ ՚ի նմա լինի շնչարձա կութիւն ՚ի ձեռն ձայնական գործեաց. ոչ ասա միջնորդութ ձեռացն երկրա– ցուցոց եւ այլն:

Ո՛ սրտ եւ զեյմանն՝ է՛ ՚ի յոյ սուլս. որք են պիտոյ՝ ՚ի բանի բուռն: Հարց. Ո՞ր ինչ է համեղանանք երա– ժշտութե.

Պատ. Այո՛ այն, զոր ըստ արարողութեան ՚ի կիր արկեալ ենթադատեն երաժիշտք ոմանք ՚ի հուշակաւորացն, որք են այլ և այլ գործադրութեք.

Գուսական հանգամանք՝ պէտք ասին երգոց. մանաւանդ քաղցրունեամ՝ ներհուն երգողաց.

Հարց. Ո ի՞նչ են պիտոյքն երաժշտութեան.

Պատ. Որք ՚ի բանիբուն հեղինակացն երաժշտականութեանց են կանոնաւորեցեալք յաղագս պիտանի գոլոյն. և են յերիս տեսակս. որք ներ պարունակին անպայմ եղանակաւ, և գոն ՚ի նմին բացատրութիւնք ինչ գաղտնի, որ Ը ասին, թէ [illegible] [illegible] [illegible], գաղտնի է. ուրեմն ունի գաղտնի գիտութիւն ինչ երաժշտականութիւն.

Երաժշտականն՝ գաղտնի գիտութիւ. ՚ի յողունց ՚ի մինն՝ չէ յայտ տեսանի.

Հարց. Ո՞րպիսի անուն ունին իսկական ձայնքն.

Պատ․ Յոգնակերպս եղեալ են զանունս, բայց խնկականքն՝ և պիտանիք ըստ պղատոնականն քնարի, և ՟Է ասիցն այնոյ, է՛ եօթն․ որ ՟Է եօթանցն մոլորակաց․ որ է եզամանակ, ՟Ա, ատափ․ երկամանակ, փիւչէւոց․ եռամանակ, ափչէւոց․ քառամանակ, չորէւոց․ նևա, ՟Ա, նևխ ափէզ, որ է հնգամանակ․ ցևանէցին, ՟Ա, պտուտակ, որ է վեց ամանակ․ էվէձ, որ ՟Է պարսիցն երկին, կամ եթեր․ և է՛ եօթամանակ։ Ի առաջինն՚ի ՙլուանի պարունակէն լինի աղաղէ՝ որ իբր թէ նման ծերոցն ձայնից․ զի է՛ հաստահնչումն՝ և ստորաձայն․ զի լուսինն, է՛ ստորին ՚ի կարգս մոլորակաց․ եօթներորդն, յերևակէն, որոյ և ամի էվէձ, և է՛ բարձրագոյն ՚ի մոլորակս՝ որպէս ձայնն և այնուհետև զայլսն իմա ՟Է կարգին։ Այլ որքան ստեղծուածք գոն, այս եօթանցն ձայնից ՚ի զատ ոչ կարեն ելանել․ և ոչ ասէ կարելի գոլ․ զի ընդհանուր, որ ըստ յունացն՝ ափ՚մբաա, ատափձանք ձայնիցն, են ՚ի տոսա պարունակեցեալ։

Բայց զոն թէպէտ այլ ևս եօթն կրկին
աստիճանք ձայնից, որոց իւրն առի նէ,
ոք, կէս. որք սակս ոչ ինքնագլուխ լի
նելոյն ոչ միասին. սակոյն փոխառու
և գործած զոլոյ իսկականացն ձայ-
նից, ոչ վերաբերէ ՛ի կարգս նոցա։ Ո՛ ի
վերոյ բուռնան ՛ի չորս բարդելով՝ լինի
բաժին յաստիճանս և ՛ի վեշտասանս.
Հարց։ ՛Ի յայս որպիսի կերպիւ գոն
բաղեղծուածք, ունին տեղի.
Պատ։ Ունին ըստ իւրաքանչիւրոցն սե-
ռից. զի ըստ բնութենական բարոյն,
թարց իմանալոյ՝ և իմաց առնլոյ իրե-
րացն, է՝ անկարելի։ Որպիսի՛ է փքոցն
ձայն, որ մաշկապատ շրնչահանու-
կաղմեցեալ, միշտ զառաջինն ձայնէ
զձայն, որ ՛ի վերն ասացաւ. նոյնպէս և
ծերոց ոմանց ձայնն. և թռչնոց ոմանց
ձայնն, որք յայտնի լինին յաղագէիցն,
զորս այսմ՝ և այնպէս ենթադատել կշռա
չափեն բանիբուն երաժիշտք։ Նո-
մայրք ոմանք, ափահան ձայնեն սակս
համեղագոյն բերելոյ զձայնն առ զու-
ակն

ուակն. զի նոյնն, զուարճացուցիչ՝ և
թմրեցուցիչ է բնութ. Նաև մարդ-
ոք, եթէ խնկեսցէ, լուացցէ, ողբասցէ,
կարդասցէ և այլ ինչ ձայն արձակես
ցէ, յորս եօթանցն ոչ են 'ի բացեայ
'ի ձայնից. նմանապէս և զայլսն խմա
ստապէս։
Սաղերից եօթնմեք՝ ձայնից նուագածումն.
ներքսեղմնի 'ի լոյսն՝ հանրից նուագումն։
Բուրդ։ Սպա մի էր ութն են ձայնքն
հոյոց՝ և յունաց։
Պատ։ Որգա խսկական բնութեցն եթէ
նրբանա նոյնացնի, բայց 'ի չորիցն զխակն
ոչ կարես անաանել. զի խսկական ձայն
քըն, որք 'ի լոյս է ընծայեցեալ, 'ի վր
չորիցն են հաստատեցեալ տարերց. զի
բուն ձայնք, թէ հոյոց, յունաց՝ և
պարսից, և արաբիցն, են չորս. որ միրդն
'ի նոցունց գոյաւորութեցն, է՛ բաղկա
ցեալ 'ի չորեքին թեայ բնութենէ։
Նաև ութն ձայն, թէ միքս, և թէ յայնք
եղեալ եմք, են 'ի վր ութիցն կանո
նաց ամծոյնոյ քնարերդութն դասութի.

() և

և այլ երկու աստեղօքն․ ընթերն Ճ, որ ը
Ճաղեալ քնարին դաւթի․ ոչ յոյնքն,
բաց ՚ի յուլթիցն ձայնից եղեալ են՝ և
ունին երկու այլ աւելի ձայն, որոցն
իսկ աստ ընչէտօւ՝ և նէնանօ՛, որք ևս
են Ճ։ Սակայն չորս բուն ձայնից իսկա
կան գոլն այս և վկայէ, թէ ձէք նագամ
տեօրտ նեւի տիր, տեօրտ անասր շեօպէ
նին խուղէրինէ սապիթ օլունմուշ, յը,
հաստատեցեալ։ Բայց ՚ի չորիցն բաղ-
դելով յարաբարդելով՝ և կրկնաբարդ-
գոլովն՝ յոգնակերպ անուանակոչու-
բազմացեալ։ Նաև բաց ՚ի նոցունց (որք
մինչև ցայս վայր) ՚ի մէջ քսանիցեւ-
րիցն ժամուց յերկուս տրամաբաժա-
նելով զձայնս քառասունեւութս ևս
են հաստատեցեալ․ որոց աստ ընէւէրդ-
զն նոյնն, ոչ ունի աստ վերջաւուան.
սակայն հնուա գոլն, է՛ կարելի՝ և
յնարաւոր ոչ յառաջն ևս ասացաւ,
թէ՝ թէրըքիպէ նիհայէթ եօք տուր,
լադին ախտ ըլէմէսի մինքին օլան մէզ
քիւրըէր տիր։ Ըստ զն՝ մինչև ցայսօր

յօրինեն ներհուն երաժիշտք այլեայլ կերպիւ եղանակաւ երգք, են միջնորդութք չորից, երկոտասանիցն և եօթից. Ո՛չ է 'ի նոցունցն առնել 'ի յեղանակաց, զերկուսն 'ի մի, կամ այլ աւելին համեմատել խրերացն յօրինեն երգս քաղցրախառն յեղանակի: որ այս է յօրինուածն ներդաշնակաւոր ձայնից՝ և եղանակաց:

Ներդաշնակերգաքն ըստ մտօրս կզբ· ցայլթէն զ՞ուեթ յերգս՝ չորս տարերգք:

Հարց. Ո՛րինչ է ժամանակն ձայնից:

Պատ. Ո՛ւղուրց քանիս չորս ժամն ակ թէ յերկոտասանս արարին 'ի բաժինս. զնոյնս, 'ի չորս բաժանեցին. նաև զայն չորսն՝ չորիցն ստորաբաժանեցին կերպից, որ 'ի մարդկայինս բնութե, թէ ո՞րպիսի ձայն յորում ժամանակին յարմարի վերաձայնել. և ո՞րպիսի բնութեան պատշաճի այս ինչ կամ այն ինչ ձայն:

Հարց. Որպիսի կերպիւ լինին այնք.

Պ. Ո՛չ 'ի ծագել արեգականն աւէ

մինչ

մինչ չժամն վեցերորդ, է՛ սաստիկ՝ և
թաց. և բնութ. նոյնում եղեալ ձայնս, 'ի
նոյն ժամանակին պղտոր է առ երգել.
Իսկ 'ի վեցերորդէն մինչ ցերկոտասան
ժամն, մեղմ է՝ և չորային. 'ի նոյնոյ մինչ
'ի վեց ժամն, մեղմ է՝ և թաց։ Իսկ 'ի
նոյնոյ մինչ 'ի ծագել արեգականն, սաս
տիկ է՝ և չորային. զբնութիս սաստիկ
յօրինեցելոցն երգեսցեն զերգս։
Ահա չորեքս վեցն, է քանաչորս. և
ը բանի մէջն յոհաննու որոտնեցուցոյ
'ի ձայնս սուրն, 'ի հուր. ծանրն, յեր
կիր. երկարն, յօդ. սուղն, ջրոյ են օրի
նակ։ Այսպէս տարէլ և յաւուրն 'ի
բնութ՝ որպ յեղանակս տարոյ. զի որպ
գարունն՝ ունի զբնութ օդոյ. այսպէս
յառաւօտէն մինչև յերրորդ ժամն՝ ունի
զօդոյ բնութ։ Իսկ որպ ամառն՝ ունի
զբնութ հրոյ. որպ յերրից ժամէն մինչև
'ի վեց ժամն՝ ունի զբնութ հրոյ։ Իսկ
որպ աշունն, ունի զբնութ երկրի. այսպ
'ի վեց ժամէն մինչև 'ի յինն ժամն՝ ու
նի զբնութ երկրի։ Իսկ որպ ձմեռն ու

նի

նի զընուլն ջրոյ, այսպէս և յինն ժամէն մինչև 'ի գիշերն, որ է երկոտասան ժամն, ունի զընուլն ջրոյ։ Մանաւանդ, թէ բոլոր գիշերն՝ ունի զընուլն ջրոյ՝ և ձմեռան․ որ է կարի վայելչագոյն բերեալ դիմաց։

Երեկոյ վաղորդայն՝ եղև ժամանակ․
Նախասկիզբս յայտ՝ եղաւ 'ի քանակ։

Հարց։ Զ՞ինչ է ըստ բնութեան երգելիք մարդկայնոց։

Պատ․ Են նոքա, որովք իւրաքանչիւր բնութիւն, ըստ իւրաքանչիւրոց հաճելութեանց զմայլեցել բերկրին․ զի յորժամ երգ իմն 'ի բնութեան մարդկային վայելչաչարմար երգեսցի, որով բաղադանութեան գրեթէ բերկրեցեալ ցնծայ սիրտ նորին։

Հարց։ Որպիսի կերպիւ իմանալ պարտ է զայն։

Պատ․ Ըստ այսու կերպիւ, թէ յորժամ ձայնէն բերկրի մարդն այն, որոյ գոյնն սևադէմ․ և յորպիսի ձայնէն, դեղնագոյնն, սպիտակագոյնն և այլն։ Ըստ

բաս

ըստ քաղաքահմուտ՝ և վսեմահանճար ե֊
րաժշտականացն բնազննութեանց, սա
դէմ մարդկային բնութիւն, մեղմէ՝ և չոր.
՚ի ձայնից նոյնպիսեացն երգելի՝ է ՚ի
դէմս նշ. զի բնութիւք նշ ՚ի նոյնոյ ցե֊
ծացեալ բերկրի ՚ի ձայնէ. Իսկ զայլն
այսմ խմն. զի ահա փայելչայարմար առա֊
մաբաշխեալ է՝ զձայնս ՚ի մարդկայինս
բնութ, որ յաղագս պարունակելոյն
ընդ իւրև զարհեստն քերթողական,
հռետորական. և զփիլիսոփայութիւն տրամաբա֊
նական, մանաւանդ զթուաբանականն.
Է ևս ըստ կարգի երկրաչափականին,
աստղաբաշխականին և այլոցն ըն որովք
պարունակի և բնազննութիւն, սոսկ որոյ
բնազննէ երաժիշտս, զի մեծ է առ
զօրութի երաժշտակին չյաղթեցեալն
ներդինացի.

…նէ զբնութիւ՝ մարդկան հեշտընկալ.
գովել բարբառեն՝ ըզօրն դիւրընկալ.

Հարց. Ո՛ ինչ է կլիմայից ձայն սաս
ցեալքն.

Պատ. Ա՛յն, որ երաժշտական բանի

բունքն

բունքն տրամաբաշխեալ են զձայնս եօ-
թեցն կլիմայից մարդկանց բնակեցե-
լոց բարուցն բնութեց, թէ յոր կլիմայ-
ից բնակեցելքն յորպիսի ձայնից հա-
ճեցեալ բերկրին. կամ որպիսի ձայն
յերգ արկելոց է նց.

Հարց։ Արեւմն առաջին կլիմայի բնա-
կեալքն յորպիսի ձայնիցն ցնծացեալ
բերկրին.

Պատ. Յառաջին կլիմայի (որոյ խսկ ասի
ԽԿՆԻԴ ԽԿԿԽՆ) բնակեալքն, են սեւադեմ.
եւ բնութիւքն ասէ մեղմ՝ եւ չորային.
զձայնիցն ՚ի նոյն բնութեն եղելսն խընդ-
րեն. եւ է նոյնն արագ. եւ յոր ձայնի զը-
ատնիցի նոյնն, նոքա ՚ի նոյնոյ հաճեցեալ
բերկրին ՚ի ձայնէն։ Երկրորդին՝ ասի
ԽԿՆԻԴ ատնի, եւ ՚ի նոյն բնակեալքն վերոյ
ասացեալ ցեղիցն ասէ մօտ է. բնութեք
եւս են մեղմ ու չորային. նց երգելն է
ասէ փի-կեահն եւ այլ նմանք։ Երրորդին,
ԽԿՆԻԴ ասլիա, եւ խնդրեն՝ զոփահանն։
Չորրորդին, ԽԿՆԻԴ տապիա. եւ խնդրեն.
քահանէ։ Հինգերորդին, ԽԿՆԻԴ խաճա. եւ

խնդրեն՝ տառք։ Վեցերորդին, եփլէփ տափխա։ Եօթներորդին, ատղէ և այլն։ Յաղագս կլիմայից՝ ձայնիցն առ առեն։ Թէ յերաժշտաց՝ գիտնոցն եղեալ են։

Հարց։ Ո՞րք են հարկաւոր գիտելիք ունել երաժշտութեան։

Պատ։ Ունել այլ ևս հարկաւոր գիտելիք ոմանք, որք իւր կանոնադրեցեալք են ՚ի քաջահռչակ՝ և բանիբուն երաժշտացն․ զի ոչ զբանիւն մասունս, որք ձայնին արտաբերին․ զորս քաջայայտօրէն խուզէ քաջարուեստ երաժիշտն, թէ սուղ է, կամ երկար, կամ եռամանակ․ ոչ քերթօղք, զբնութիւն քննեն զձայնից։

Հարց։ Մի՞թէ երաժիշտն քերթողաբա՞ր վերաքննէ զբանն։

Պատ։ Ո՛չ․ զի երաժշտական հմուտն քննէ ՚ի վերայ շարունակ քանակին, այս է քնարին․ որ փայտն ՚ի բաղում մասանց շարայօդեցեալ․ որ զտառօրոշ թիւ աղեցն ՚ի շարունակին մակադրէ ՚ի թիւ, թէ որն ՚ի նոցանէ է սուր, կամ բութ,

զի

զե՛ր, և բամբ, սուր, կամ երկա՛ր, թոյլ
և պինդ. և թէ որչափ պարտ է և այլն։
Ս՞ զի՞ կշռադատել մերախտուզէ, թէ
ո՞ր զկէս ձայնն ունի. որչափ զերկպա_
տիկն. ո՞ր զկիսաբոլորն. ո՞ր զմակերևոյթն.
և ո՞ր զմակերպաբերականն. և առնել համա
զէ զձևոյն լարիցն առ մի միաբանութի,
թէ մի՛ ուք 'ի նուագանէ խոժոռաբար հըն
չեսցէ ձայն, որ առնէ զներդաշնակա
ւոր ձայնն քաղցրաձայնօղ նուագարանին՝
աներաժշտագոյն, որ ըստ խմաստոյն.
և ըստ այսմ բանի Ձէ յորժամ երգիչն
զմատունսն ձգէ 'ի նուագարանն, յայն
ժամ տեսանի զարմանալի խրախունին՝
և երաժշտականն։ Իսկ թողեալ զան_
ցեալս, զապառնիսն օրինակ առ մեզ
բերեալ ասեմք, թէ երաժշտականն դի
տութիւն, դիւրին է 'ի մանկացուցիս մա_
սանց ուսումնականին. զի ունի քնարն
լարեաք զարդարեցեալ 'ի գիրկս, թելն՝
'ի քնարս, ձայնն՝ 'ի բերանն, եղանակն՝
'ի գործիսն և այլն. ահա այսքիկ արար
մունքս, և այլք, են հարկաւոր գիտե

լեաց

լէքն, Ը որովք պարունակին և այլքն:
Ո Հարկաւոր գիտելիսն՝ երաժշտութե.
պարտ եւս է գիտել՝ յերգեցողութե.
Հարց: Ո՛ ինչ է ուսումն երաժշտական:

Պատ: Ա՛յն ճարտարութի իմն, որով գերահռչակին յերաժշտաց ըներ չափաբերականն ըղձան իւրըթէ կշռել՝ ծիսով նորին 'ի քանակին բերեն յերգս երաժշտականս. և նովաւ լինի երգն Ը արարողութեն երաժշտօրէն երգելի:

Հարց: Ա՛մէն քանանչորս են:

Պատ: Քանանչորս, որ ըստ յունաց ֆէօսէլէ'սոլիս, յաղագս քանանչորից ժամուցն. որով և եղանակք ենթադասին 'ի չափ՝ և 'ի կշիռ բերելով:

Հարց: Ո՛ ինչ է երգն եղանակական:

Պատ: Ա՛յն եղանակաւ երգեցել չարամանութի ըստ ընդ գովասանութե:

Հարց: Ո՛ ինչ է եղանակին:

Պատ: Ա՛յն արհեստաւոր ճշգութն երգոց կամ ձև ճշմանց:

Հարց: Ո՞րեմն պարտ է արհեստականս

մէր

վերբերգել զերգս եղանակաց։
Պատ. Նայո՛ զի այն է քաջավարժ՝ և բանիբուն երաժշտականն ըղձալի ներհմտութի՛, որ լինի ՚ի ձեռն ուսուցից. որք են խրթէ խորհրդաւոր տեսութե՟ ճառեցեալ ՚ի մեծ Ի՟ ժամուցն և այլոց. զորս ծածկահարութե՟ յայտնեն ըստ

այսմ տատանաւորի։

փի°ն դէ́ ։ դէ° ։ փին՛ ուսուլ են չափ.
ձայնիւ կշռէ՛ հիմնացեալ ափ։
Տաղ։ Ո՛ լինչ. և մրգխի լինչ. և մրգլի

ամ է տեսութե՟։

Պատ. Ն՛ արհեստ. և գրով պարփակեցեալ արհեստ. ոմանց բաղումն, և ոմանց սակաւ ունին պարփակումն. զորս տեսցես ըստ այսմ յեղանակի գրութեն.
ըէյ՝ ըէ° ըէ՛ ըէ́յ ըէյ՝ ըէ ըէ ըէ՝ ըէյ ըէ՜

ըէ° ըէ՛ ըէ° ըէ՛.

Երկրորդն ներկու՝ գրով պարփակեալ.
հիհուպէր յուսուուլին՝ է եղրափակեալ։
ըէ° ըէ՛ ըէ° ըէ ըէ́յ ըէ՝ ըէ́յ ըէյ՝ ըէ ըէ°

ըէ՛ ըէ՜յ ըէ́յ։

Եւ երկոտասանքն՝ գրով մա ըէ.

և

և ըստ երգչացն՝ էձայն ա սի:
րէյ րէյ՝ րէ րէ րէ՝ րէյ րէ՝ րի րէ՛ րի
րէ՛:
Սա ութնևտասան տաւիղն է.
ըստ եղանակին՝ փափուկ է:
րէյ րէյ րէ րէյ րէ րէ րէյ րէ՝ րի րէ՛
րի րէ՛:
Նուրբքումբք տասամբք՝ պարփակեալ.
ուէվրէ ոէպէր՝ է՛ յորջոր ջեալ:
րէյ րէ՝ րէյ րէ՝ րէյ րէյ րէ՝ րէյ րէյ
րէ րի րէ՛ րի րէ՛:
Տաւիղն յունաց՝ սա փակեալ է.
և պէրէվըրն՝ տասցեալ է:
րէյ րէյ րէ րէյ րէ րի րէ՛ րի րէ՛.
Խաղիցն յունաց՝ ունի սև ղի.
Երկու մեկլին՝ փխաչէ ա սի.
րէյ րէյ րէյ րէյ րէյ րէ րի րէ՛ րի րէ՛:
Սա ըստ հողմոցն՝ համաձայն է՝
ըստ փոխել չէն.
մեշտասանեալք՝ գըրով փա կի՝
Քերէն ...:
րէյ րի րէ՛ րէյ րէ՝ րի րէ՛ րի րէ՛ րէյ րէ
րի րէ՛ րի րէ՛:

Սհա

Սհմ յորաբարդ՝ ձայնից նըմա նի.
տեսուն սոյն սա՝ ուսուշ հէզէ ձէ:

րէ՛ րէ՛ րէ՛ րէ՛ րէյ րէ՛ րէյ.

Բոտ տասնաղեայ՝ .քնարին ա սէր.
Եղանակն է՝ շարժէ է փէր:

րէյ րէ՛ րէ՛ րէյ րէ՛ րէ՛ րէ՛ րէ՛ րէյ րէ՛ րէ՛
րէյ րէ րէ րէյ րէյ րէ՛ րէ՛ րէ՛ րէ՛ րէ՛:

Խրեւք տատամք՝ գրոմ է.
Եղանակս այս՝ րէֆ՛ն է:

րէյ րէյ րէ՛ րէյ րէ՛ րէ՛:

Բ°սակենդանակերպից՝ խոկ մանասման.
Եղանակն՝ փէֆէ րէ ձոն:

րէյ րէ՛ րէ՛ րէյ րէ՛ րէ՛:

Բ°տո ութից ձայնից՝ սա և մա րէ.
Եղանակին՝ սփեռն ա սէ.

րէյ րէ՛ րէ՛ րէյ րէ՛.

Զայնաւորաց՝ տառեցն յա րէ.
րստ եղանակին՝ կաղ սէմա է:

րէյ րէ՛ րէ՛ րէյ րէ՛.

Նամր և թեթև՝ սէմա է.
աշխ յայանի՝ տեսս նի:

2°1′1°2′1′.

Սահ սրմ՝ սէնչէն սէ ձա:

րէյ

րէ՛յ րէ րէ՝ րէ՛յ րէ րէ՝ րէ՛յ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ
րէ րէ՝ րէ՛յ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ րէ՛յ րէ՝ րէ՞ րէ՛
րէ՛յ րէ՝ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ րէ՛ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ:

Րաս թերըքբլղացն՝ յօրինեալ է․
Ղուրղն հաֆէֆ՝ ասացեալ է:

Րէ՛յ րէ՛ րէ՝ րէ՛յ րէ՛ րէ՝ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ րէ
րէ րէ՛յ րէ րէ՛յ րէ՛․ Րէ՛յ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ րէ
րէ՛յ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ րէ՛յ րէ՞ րէ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ
րէ րէ՛յ րէ՛յ րէ՛յ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ՝ րէ՛յ րէ՞ րէ՛
րէ՛յ րէ՛յ րէ րէ՞ րէ րէ՛յ րէ րէ՞ րէ րէ՛յ րէ՝
րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ՝ րէ՛յ րէ րէ՝ րէ՛յ րէ րէ՝ րէ՛յ
րէ րէ՞ րէ րէ՛յ րէ՛ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ:

Ձ՞մդ տաուխքն՝ ղուրղն Փէրն՝ յայտ լինին․
ջան և գան՝ ցուցանեն՝ ըղձականն:

Րէ՛յ րէ՛յ րէ րէ՛յ րէ՛ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ:

Ամ շորեքտասան՝ գրով պարփակեալ․
որ քատ ուսուցին՝ է նէյ փէնըր լեալ:

Րէ՛յ րէ՛յ րէ՛ րէ՛յ րէ՛յ րէ՛ րէ՛ րէ՛յ րէ՛ րէ՞
րէ՛ րէ՞ րէ:

Նորկու երկոտն՝ տասխեք ներգործի․
մուխանձքս ձայնիւ՝ ուսու յորջորջի․

Րէ՛յ րէ՛յ րէ՛ րէ՛յ րէ՛ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ՛ րէ՛յ
րէ՛յ րէ րէ րէ՝ րէ՛յ րէ՛ րէ՞ րէ՛ րէ՞ րէ րէ՛յ

րէ

րի՞ րէ՛ րէ՛յ րէ՛յ րէ րէ րէ՝ րէ՛յ րէ՜ րի՞ րէ՛
րի՞ րէ՛ րէ՛յ րէ՛յ րէ րէ՛յ րէ՛յ րէ՛ րէ՛ րէ՛յ րէ՜
րի՞ րէ՛ րի՞ րէ՛ րէ՛յ րէ՛ րէ՛յ րէ՛ րէ՛յ րէ՛յ
րէ՝ րէ՛յ րէ՛յ րէ՜ րի՞ րէ՛ րի՞ րէ՛:

Այս էղադրօն՝ ո՞ յուռնակա | նի.
տառիւք փակեալ՝ չէնճէր ա | մի:
Տիւօէ+ Փառաէ՝ տէվէրէ էտ | ղէր.
Ծնողք պէրզահն՝ լէնէն չէն | ճէր:
Տէվէր +էպէրն՝ ըէտ՞ պէրէվըզ | նէն.
լինիս ղուրպէյն՝ ըստ ուսու | լին:
Աշխու հաֆէֆն՝ է՛ ՚ի տե | ղի.
ուսուլ արհեստ՝ մի հավէս | էն:
Բէ՛յ րէ՛ ձայնեն՝ երկ մէկ ա | սա.
րի՞ րէ՛ րի՞ րէ՛ն՝ ձայնըզ սաա | տեմ.
Նուէ՛ երգէնէ՝ ըըքէշկըր | թեմ.
և զմինացեալսն՝ այսպէս ի | մն:

Հարց: Օ՞ րն է յօրինուած թէրքի
պայց:

Պատ: Ս՛այնպէս որ ՚ի վերն ասացաք, թէ զքաւանն ջօրսն յերկուս բաժանեցին զմանն ատարն և այլն. բայց թէ ոք զառաջինն զչորս բոլն ձայնս, զերկրորդ սան հաւասն և զեօթն աղաղէշս ուսանի

բաս

ըստ կատարելոյ տեսութեան, ընդ որովք և
զինչ ······ն · զայս կարի դիւրագոյն
կերպիւ կարողանիցի յօրինել. զի սոցա
ամբարձեալ են նոքա. և որոց հիմն է՛ մի և
նոյն ձայն, բայց ՚ի ձեռն քաջարուեստ
հմտացելոցն և եթ այլայլին ։

Հարց։ Հիմն մի և նոյն գոլով որպէս լի-
նին այլ և այլ ։

Պատ։ Որպէս բացայայտօրէն տեսանի ահա
՚ի ձայնի մերում. որ ՚ի միում ձայնի
զանազանին եղանակք բազումք. որպէս ՚ի
շարականացի անդ՝ որ նախ յառաջին
ձայնի այլ կերպիւ է ՚ի յարութեան կանո-
նի Այսօր յարեաւն. այսօր զատիկն.
որ եկիր ՚ի փրկութիւն և այլք։ Այլ
կերպիւ երգի ՚ի խաչի կանոնին ՚ի նո-
րահրաշ նաւակատիսն. այլ կերպիւ ե-
րանելի աստուածասէր մեր դշխոյն և այլք.
Որպէս ասէ և ս մեկնիչն ներգինացոյն,
թէ ՚ի մի ձայնումն զանազան գոն եղա-
նակք որպէս ՚ի դձ. այլ է այն, որ ասի
Առաքելոյ աղաւնոյ. և այլ է այն, որ ՚ի
վեր բղխեալ դասադանին. և այլ է որ

երկ

երկնայնոց հոգեղինացն. նոր սիօն ծը-
նեալն և այլք. ուրեմն պարտ է գիտել,
թէ բազում շարունակք ձայնս ՚ի վ͞ր
հիման միոյ այլ և այլ կերպիւ. զի ս͞բ
հարքն մեր յոգունս են ընթացեալ ՚ի
այն շաւիղս, թէ ՚ի շարականս, թէ ՚ի
մեղեդիս և թէ ՚ի տաղս. թերքիպաց
հիմունքն՝ են երկոտասան. ընդ եօթն-
և չորիւք՝ լինին համաձայն։

Հարց։ Ո՛ր ինչ է շարամանութ͞ի ձայ-
նիցն։

Պատ։ Ի՛ յօրինումն ներդաշնակաւոր
ձայնից քաղցրանուագ եղելն, որ ես
է երաժշտականութ͞ե լուծմն՝ և դա-
դաւթ հնարագիտութ͞են. զի սա է տե-
սանել զքաղաքանութ͞ին հնչմանց. ըղ-
ձափ՝ և զքանակ ունելն նորին՝ զորմէ-
տսէ ներդինացին դաւիթ։

Հարց։ Ո՛ր ինչ է եղամանակն։

Պատ։ Եղամանակն ը͞ս երաժշտաց, է՛
եկաձայն կամ միաձայն. որ ըստ դերա-
հրաշակ բանաստեղծիցն թարց ելևէջ-
ատնելոյ ձայն իմն է. զի ՚ի յեղամանակն,

Ի

չէ

շեշտաձայն, պարոյկաձայն ՚ի չ գոյ. այլ է՛ միաձայն՝ որ Է պարսից առաջի վաշխի, և ըստ յունացն՝ խաօն, այս է սկիզբն և դուռն ընդհանուր ձայնից.

Հարց. Ո՞ր է երկամանակն, եռամանակն, քառամանակն և այլն.

Պատ. Ըստ կարգի խուրոցն սկզբնառուեց յատուկձայնացն սկզբնաւորեցեալ ձայնքն, որք Է նորօք դարձադարձ առեալ՝ և ըստ արհեստիցն խուրոց՝ ձայնելով զեղանակս, լուսացուցանեն ՚ի յըն թացս երաժշտականութեն.

Հարց. Ո՞յք էին ՚ի բնէ տաղերգուքն մեր.

Պատ. Սարեկացի սբ վարդապետն, սբն Ներսէս շնորհալի, Ռաքէլ վարդապետն քեռորդի սբյն Գրիգորի տաթևացւոյն, Մատթէոս վարդապետն, Գրիգոր վարդապետն Ծերենց, Խաչատուր վարդապետն կեչառեցի և այլք.

Հարց. Ո՞յք էին երգեցողք զեղանակաւոր երգս շարականաց.

Մեծն մեսրոպ, Սբն ՚ի Սահակ. Մեծն

վարդան. Մովսէս քերթօղն. Անանիայ
շիրակացին. Յոհան օձնեցին. Յոհան
մանդակունին. Պետրոս գետադարձն.
Գրիգոր մագիստրոսն. Գրիգոր վը
վկայասէրն. Գրիգոր սկեւռացին, Ս
տեփաննոս սիւնեցին. Ներսէս Շնոր
հալին և յոգնաշխատ Հայրապետն մեր
որ եղև իշխան տաղաչափից և այլքն:
Սէ Հայրապետք՝ և վարդապետք՝ քաջ
չափաբանք. որք հեղինակք՝ մեզ իսկ
եղեն՝ լաւ երգաբանք.

Հարց. Ո՞ ինչ է եղանակագրութիւն.

Պատ: Է՛ երգագրութի:

Հարց: Ո՞ ինչ է երգագրութիւն:

Պատ: Է՛ քաջայայտ գիտութի՝ իմն, որ
ուսուցանէ վերագրել զեղանակս ձայ
նից.

Հարց: Որպիսի ինչ է երգագրութիւն:

Պատ: Է՛ պար առեալ ստորագրութի,
որ և զբանն երգեցողացն, կամ զձայնն
եղանակացն նոցին ՚ի մէջ առնու ՚ի յե
ղանակն երգոցն. որ ՚ի ձեռն քաջաքաջ
գիտութեն ընդհանուր կանոնաց երա
ժշտականութեն:

Հարց. Երաժշտութիւն, որ անմարմին բան արուեստ գոլով՝ որպիսի կեր–պիւ սեղմի 'ի լոյսն բնականի։

Պատ. Անմարմինն բան արուեստն ձե–ւոք լինի և փչմամբ. բայց ձայնն 'ի բե–րանոյ մարդոյն ելանելով հագներգա–բար, և խազքն ունելով յինքեանս մարմին՝ և անմարմին, և անդրադար–ձաբար. յորժամ ելանի հագագ շըն–չոյն, յայնժամ նոյն ելումն շնչոյ, թէ թոյլ, թէ ձիգ և թէ միջակ. յարմա–քինս տպաւորելով զձայնն, խիղոյն անցանի երևակայութիւն. Որով քաջայայ–տօրէն ես բացայայտի նոյնն. զոր իբր հայելի օրինակաւ առաջի մեր եդեալ երևակայեմք. որով շարժմամբք երևա–կայութե դրդեալ բնականի լուսոյն՝ վերահօսյն յերևակայեալսն, զոր ընկա–լեալ ախորժագոյն ես նմանութեք յա–ռաջ բերէ։ Ո՛ ի լուսոյն բնականի ընդ–արձակագոյն՝ և բարձրագոյնն վերձա–կեալ պայծառութե քան զզգայութիւնս, որով բազումս մարմնացուցանէ զերգս

եղանակաց՝ որ իբր ոսկի, բեհեզ, գեղմն, դալ, լինին հեղեղեալ ՚ի ձեռն խաչից՝ և Է հանուր աստիճանացն ձայնից.

Հարց. Ո՞վ պարտ է լինել նոյնն.

Պատ. Հարկ է դոլ կարի յոյժ սրամիտ և ուշիմ, արագընթաց բնականաւն լուսով, թէ նուագս ոչ անաւ՝ և արագաթափիչ մտօք արշաւեցեալ հասանիցէ ՚ի կատարումն նկատման բանիցն երգոց.

Հարց. Եթէ երաժիշտ ոք, եղանակաւոր ձայն իմն երգեսցէ. նոյնն որպէս առնլոց եմք ՚ի գիր.

Պատ. Սղխեր արհեստից միոյ է. զի բանն ՚ի միոյ՝ ծնանի և ՚ի հոգւոյ. նոյնպէս շունչն, ՚ի հոգւոյ՝ և ՚ի մարմնոյ. նմանապէս ընդհանուր ձայնից՝ և համայն եղանակաց ծնունդն և լինելութիւն, է յութիցն ձայնաւորաց. Ո որ սրնթաց մտօքդ տես, թէ քանի՞ ձայն ստորէ՝ և բարձր ութից ձայնիցն յեղանակաց. զի եղանակաւոր երգեցմունքն միշտ ելևէջ առեալ վերաձայնի. որով իմն նախ՝ զսկզբունս ասացուա-

ծոց, երկրորդ՝ զառաջին զկոյսն, երրորդ՝
զմիջինն, յետոյ զվերջինն, ջ̃, զ գործակ-
ցեան․ նոյնպէս իմացեալ զհանգամանս՝
կարողանաս երրորդութեն հասանել
գիտութեն․ զի համայն արհեստաւորքն ՚ի
ձեռն ընդհանրին կարեն լինել արհեստ-
աւոր․ որպէս քերթողքն, քերականք
ընդհանուր տեղեկութե՛ն պարծի․
նոյնպէս հռետորքն, տրամախոսքն, թուա-
բանքն, երկրաչափքն, աստեղաբաշխքն և
այլք ՚ի ձեռն ընդհանրին լինին նոյնպէս՝
և ոչ ՚ի ձեռն մասնաւորին։

Արհեստագէտք՝ անդրահրճեցին՝ ՚ի
մերձակայս․ որքան լիցին՝ յենթադրուա-
նէ՝ ՚ի հեռակայս։

Հարց։ Ո՞ինչ է շխեան բանաստեղծա-
կան։

Պատ․ Ա՛յն, թէ ամ̃ տունն տասանա-
ւորի․ արհեստաւոր, մէկզմէն՝ մանեկի,
ջ̃, կշռեցեալ՝ և միկնաբանուէ՛ լինի
յօրինեալ․ որպիսի է այս տառանաւորս։
Լա՛զեա՛, հա՛րան՝ ա՛նմա՛հի՛ն․ երկնա՛-
ւո՛ր՝ ա՛րքա՛յի՛ն․ ա՛ռա՛գա՛ստ՝ ա՛նձա՛-
ռի՛ն․

ուի՛ն · մարիամ՝ լուսածի՛ն։

Ահա այն երգս, է՛ նախապէս վեցաւ-նեայ տասնաւոր · և յեղանակին, է՛ ԹԷ-րեփօրէ ասացելոյն · որ և վարի մանկա-կրկնակ Փախկլուն վէջնին · և մեկնա-բանութիւն ընդ արհեստաւոր յօրինու-մամբ յայտնապ՝ երևի · զի է շարագրե-ցեալ 'ի մէջ հայոց։

Հարց։ Ո՛ ինչ է դասնելին երաժշտական բանաստեղծիցն։

Պատ. Նոյնն և է տասնաւորաց անդամոց վերջքն միմեանց նման՝ և յարմար յանգիլն · որպիսի է տասնա-ւորս այս ասացեալ 'ի Շնորհալւոյ մեր հայրապետէն, որ յաղագս եկեղեցւոյ։

Աէ է տաճար՝ տէրունա կան.
եկեղեցի՝ ածա կան.
զոր մարգարէքն՝ յառաջ տե սան.
առաքելոց՝ քարոզե ցան։
Դաւիթ երգէր՝ զսաղմնա րան.
լեառն և խորան՝ տէրունա կան.
Գրիգոր տեսեալ՝ պարթևա կան.
Տրդատ շինեաց՝ արքունա կան։

Ահա

Նհմ վերջին վանկամն միմեանց է ոչ անյարմար · որ ըստ պարսից, ասի Ռա- նէյ · Եւ և վերաբերի առ միւզարի ասացեալ եղանակն մէֆախյլուն ֆա- իլաթուն և այլն · և վերերգի 'ի յեղա- նակի վարդավառի տաղի այսօր ցըն- ծային:

Հարց: Ո՞ ինչ է ընդլուն ասացեալ ձևն երաժշտականն:

Պատ: Բառեւսն ասի տաղից, որոց առա- ջի տողքն երրորդին անհանգէտ լինի · որպիսի է տասնաւորս այս ասացեալ յառաքել վարդապետ բաղիշեցւոյ, որոց գլխատառքն յայտարանեն զանուն մեր վարդապետին, որ ասացեալ է յաղագս մերյն յակոբայ:

Նշման միածնին · Հօրն երկնաւորին ·
ընտրեալ յերկրէ ՍԷ Յա կոչ·
քրոբէ մարմնոյին:
Ոսկին վերընթացի · կամաւ յօժարեցի ·
ՍԷ հայրըն հոգւոյ մեր Յա կոչ·
յաղգէն պարթևաց:

Նհմ առ եղանակի յեղանակս մէջ յա-

բու

րուն տաղի դասքն հրեշտականի, որ ըստ
ոտիցն . տակայն կարելի՛ է յայլ իմն
եղանակի վերբերելն:

Հարց. Ո՞ր ինչ է Դաւիթ ասացեալ
ձեւն երաժշտական:

Պատ. Բանի մի կերպ տասնաւորացն
ասի, որ մինչ եօթնիցս ուրեք՝ կամ այլ
ումելի գոլոյն որպիսի է՝ տասնաւորս
այս ասացեալ 'ի գերահռչակ բանաս-
տեղծէ Սբյ Հայրապետէն Շ Նոր-
հալւոյ, որ յաղագս մէցն Հրեշտակա
պետաց:

Զօրք երկնայինն՝ զուարթ նոց.
դասք հրեշտակացն՝ անմարմ նոց.
իշխանութիւնք՝ աթո ռոց.
և տէրութիւնք վեր նոց.
Ս. Հեղանկերպ՝ քերով բէք.
զարմանալի՝ բազմա չեայք.
լուսով փայլեալ՝ պաշտօ նեայք.
հրեշտակապետութք՝ հրեշտա կաց.
Ս. Հոն գլխաւորաւքն զուգանեն, թէ է
'ի վ՞ր հրեշտակացն, զի վերակացու
նոյնն զօրավոր. որպէս 'ի ճնումն գրէին
'ի

՚ի տեղի ջրի՝ այբ. և հիւն։ Նաև եղա
նակի երգս այս ՚ի յեղանակի յարուե
տաղի Պօղոսի հրեշտակին։

Հարց. Ո՛ րինչ է տէրճիհն երաժշտական
ձևոյն։

Պատ. Պուէրճիս երից ստանաւորացն,
կամ հնգիցն և կամ եօթնիցն ասեն, որ
՚ի մէջի հանրիցն տանց կազ խմն լինի
ստանաւորի, որոյ գէրճիս ազէնտ աս
ասեն պարսիկք. ոմ և մեք ունիմք շա
րադրեցեալ ՚ի յօհանիսէ վարդապետէ, որ
յաղագս վերափոխման Տիրամօրն Սէյ
կուսի. որոյ և սգլխատառքն են ՚ի վե
այբ ու բենի. զոր վերբերգեն յեղանա
կի առաջնաձայնակի ծածանի երգոյն։

Ձ՚աւագոյթ՝ փառացըն հօր.
՚ըզեղ վերա՝ փոխեաց այ աօր.
չնորհօք տր՝ Հօգւոյն և Հօր.
մայր մանուէլի Սէ կուս։
Սպօւր և՝ անբիծ ծը նօղ.
միածին՝ որդւոյդ մարմ նով.
Նախնոյն յանցանաց բար ձօղ.
մայր մա"։

Հարց.

Հարց։ Ո՞ր ինչ է չորչէն տասցեալ ձեռն երաժշտական։

Պատ. Ի՛ գովութի՜ն մեզն, որով գովեմք զմեզն զգեղեցկութի՜ն, զարբութի՜ն, զքաջութի՜ն և զայլ առինապխախան. յորմէ ունիմք օրինակ ՚ի մեր ներբողս. Օ՜ նոր հայելոյ տասցեալ, որ յաղագս առաքե լոցն սրբազանից. որ ևս երգի ՚ի յեղանակի վարդավառի տաղի. այսօր ցնծայ յեառն Թաբորի։

Առաքեալք՝ մեծ որ գուոյն.
՚ի ծոցոյ հօր՝ առաքե լոյն.
բանաւոր՝ հօտից հո վիւք.
բանաւորաց՝ պայծառ քա րոզք.
Գեղեցիկ՝ ոտք ընթա ցեալ.
աւետաւորք՝ խաղաղու թե.
դատաւորք՝ խորայե լին.
աթոռակիցք՝ հօր անդրան կին։
Երկոտասան՝ քրդ նախ կար գեալք.
եօթանասուն՝ թի՜ կառն րեալք.
ընտրեալք յառաջ՝ խոկըղեա նէ.
մը և մարոր՝ յորովայ նէ։

Հարց։ Ո՞ր ինչ է մեռ տասցեալ ձեռն երաժշտական։

Պատ. Ո՛չ մի ներս գովելոյն ամի. այլ ունիմք օրինակն ասացեալ ի Գրիգո րէ վրդպտէ ծերենց ասացելոյ. որ յաղագս նորին Գրիգորի ածաբանին. այսպէս:

Գետ հոսեալ՝ ածոյ ին.
յորում հոգւոյն՝ ջուրք լըրա ցան:
Բարբուն բանից՝ ածա բան.
որ նը Գրիգոր՝ հայր սրբա զան:
Ի յադենոյ՝ քոյդ վրաս կօք.
տունկք նոր դրախտես՝ ոստքն ցան:
Գող ընդհանուր՝ երկրի աղ բէլ.
յորմէ բոլոր՝ ազգ սրբեն ցան.

Ո՛հ զկնատառքն յայտնաբանս ցուցա նեն զանուն նոյ վրդպտի յօրինողին. որ եւ երգի յեղանակի այսօր ցնծայ լեառն Թափօրի:

Հարց. Ո՛ ինչ է հետք ասացեալ ձեւն երաժշտական:

Պատ. Ո՛ միոյ նըյ. տառականաւոր բանիւք զտանջանսն, զբաշխութիւն, զձգնութիւն, զարբռութիւն, զմաքրութիւն, զհաստատութիւն, եւ զայլս, գովեն գեղեցիկ շարա

դրու-

գրութե̄ · որոյ օրինակն ունիմք յօրի նեալ 'ի Սբ̄յ հայրապետէն Շնորհա լւոյ այսպէս.

Անմարմնոց՝ ըն հրեղէն   նաց.
մարմնով հաղորդ՝ ո̄ք յոհան   նէս.
Բանին հօր՝ բանի՛ն քա   րոզ:
Մեծի լուսոյն՝ նախատե   սող:
Գարնան գուշակ՝ երկրի մե   րում:
քաղցրախօսիկ՝ ձայն տատրա   կի.
Դրախտին հոգւոյ՝ ա̄ծա   տունկ.
տոոգանօղ՝ ջուր մաքրու   թե.
Սրկնաւորին՝ ճանապար   հի.
յառաջընթաց՝ աւետա   ւոր:

Ահա 'ի վր̄ այբ ու բենի է յօրինեալ. և եղանակի 'ի յեղանակս յարու̄ տա ղի դարձել յայտնի՝ այլանըմանին, որ երգի ըսփահան ձայնին յեղանակի.

Հարց: Ո ի՞նչ է Դրդուէջէ աստղէն ձև երաժշտական.

Պատ: Ս՛ գովասանու̄ մեծամեծ ի րացն, որոյ օրինակն ունիմք 'ի քաջա հռչակ բանաստեղծի հայոց Սրբոյն Շնորհալւոյ 'ի վր̄ ո̄բց մրկրեցն

ը̄

Ը ութբենակական տաղիցն.

Սծոյլին՝ խորոցն ան ձառ·
խորհրդածութք՝ մեր մարգա րէք·
Բանիւ պատմօղք՝ յառաջա գոյն·
զապագայիցն՝ եղելու թիւ·
Գաղտնի գործոցն՝ ած որ գոյն·
տնօրինական՝ մեր խորհրդո գոյն·
Գուշակօղք՝ ամենայ նի·
բազմապատիկ՝ օրինա կօք·
Երևեալ՝ 'ի Ջրոյն մով սէս·
գաւազանաւ՝ զծովըն հեր ձեր·
Օ ծնունդն եսեա՝ ըղկուստ կան·
'ի մորենին՝ անկիզե լի·
Լուսախածին՝ արքայն դա ւիթ·
Հայր ըստ մարմնոյ՝ Տեառն յսի:

Օ սա ասացեալ է Սբ Հայրապետն յոգնաշխատ, և բազմերախտ երաժիշտն քաջահռչակ 'ի մէջ երգասանեաց տաղիցն, որ յերաժշտական երգչացն՝ եղանակս 'ի յեղանակս ոչ արգելեաց՝ վեհն երկրաւորի · նաև դարձեալ յայտնի՝

այլանօրմանի · և այլոցն:

Հարց: Օ՞ինչ է նշնի ասացեալ ձևն

ե

Գիւտ. Ի մի շարադրութե գոլ ոտանաւորին, ի բազում եղանակելոյն ասի ի կերպս. ոմն ոտանաւորս այս ասացեալ ի Գրիգորէ վարդապետէ, որ ըստ խորոյ անուանադրութ տառիցն, յաղագս հրեշտակապետացն այսպս.

Գովեստ բերկրա	նաց՝
քաղցրաձայնեալ եք	գեմք.
Ձեզ հրեշտակա	պետք՝
և հրեշտակաց գու	մարք:
Բաբունք պանծա	լեք՝
և գերադոյն գոյ	եցս.
անտեսին տե	սողք՝
և մերձաւորք առ	փոյն:
Ի մեզ քաղցրու	թե՟՝
աղաղակեմք նոյ	եւ.
և հայցեմք ի	ձէնջ՝
մեզ բարեխօս լե	րուք:
Գովեմք ըղբաղձա	լեբդ՝
Ներբողական եր	գով.
բարեկամք բա	րեք՝
և մարդասէր հո	գիք:

Ո՛վ զուարթնոց կա ձայնք՝
և յարարչէն պատ ուեալք·
՚ի նմանէ հայ ցեք՝
մեզ թողութի՟ մե ղայց·
Բախձանից կե նայց՝
ընդ մեզ կցորդ ա ռեք·
զի զփառս երգես ցուք՝
երրորդութեն յա ւէտ։

Ահա երաժշտական արհեստաւոր է
ղանակաւ՝ և քաղցրաձայն երգով ՚ի
յեղանակս յոգունս· նախ՝ եղանակէ
մեղեդի, ՚ի վ̄ր ծննդեան մեղեդւոյն·
Մոգք յարևելից ընծայաբերին· ՚ի
համբարձմանն, Այսօր անդրանիկին·
՚ի Մեծահրաշինն, Նուագեմք հո-
գւոյն նուագս վայելչին· ՚ի հոգւոյ
գալստեանն, Մէ գալստեամբ քո նոր
ծաղկեցաւ երկրին· ՚ի վերափոխմանն,
Այսօր Գաբրիէլն, և բոլոր պարեցէք
եկեղեցւոյն· ՚ի հայրապետացն, ՚ի հան
դէս տօնին· յառաքելոցն, Աւեդակն
արդ·րոյն, Նաւ Պետրոս և Պօղոս քրիս
տոնէից պարծանացն· ՚ի մարտիրոսացն,
Նոր

Նոր ծառոյն կենաց անմահականին .
՚ի կուսանցն , Կենդանի մշկայք կոյսք
իմաստնոցն .՚Ի լուսաւորչին , Սրով
բերկրեց ձայնիւ եղանակովք այսօրն և
այլոց բազմացն։
Նոյնպէս և ՚ի տաղերգութեն խմն . որ ՚ի
յարութեն կանոնս , Կանանցն կանխել
եկլին ՚ի գերեզմանն . որ համբարձմանն ,
որ փոխմանն , որ պահոցն , Ծնդ ՚ի մէջ
գրախտին . որպէս վահանայ գողթնա
ցւոյն , յաղթող զօրութ վերնականա
ցելոյն . որ Հայրապետացն , Րաբունք
պանծալիք որդւոց մարդկան և այլոց
սոյնպիսեացն վերաբերեալ եղանակի
Նեշիտ յորջորջել ձևն երաժշտական։
Հարց . Ո՞ր ինչ է Բեբծեմ ասացել ձևն
երաժշտական ։
Պատ . Ն՛ման , որ զշարադրութիս երա
ժշտօրէն բանի , ՚ի յարապիցն , ՚ի պար
սիցն , կամ ՚ի յունացն՝ և կամ յայլոցն
յիւրն թարգմանեն ՚ի լեզուն , և զայն
՚ի յեղանակն առ բերեն . որպէս են սոքա .
Տօքսա էնիփսիս դիս Թէօ , դէ՝ էքելիս

իրինի էն անթրօբիս էվդօգիա։
Էլ մէճտ ալլահու Փիլ ալէա վօւ ալէլ
արտ էսսէլամ վիւ-էլ-ֆինէաս էլմէսէրրա։
Փառք ՚ի բարձունս այ և յերկիր խա
ղաղութի ՚ի մարդիկ հաճութի։
Ըստ վերինն արաբէրէն. միջինն, յու
նարէն. և վերջինն հայերէն նշանակէ։
Հարց։ Ո՞ր ինչ է նշանակէ ասացեալ ձևն
երաժշտական։
Պատ։ Բանաստեղծական երգադրու
թեան ուրուք, բանաստեղծական եր
գադրութիւն յարմար յօրինումն նման
նմա. որ արարեալ առաւելոյ ՚ի դէմս
բանաստեղծութեան շնորհալւոյ, որ ՚ի
յարութե Տեառն։
Իսկ մեծ մարիամ՝ մագդաղենացին.
եկեալ ՚ի խնդրել՝ զտէրունեան մարմին.
ըզ հրեշտակն նստեալ՝ ՚ի վր վիմին.
և ձայնէր նմա՝ վէ լուք զկենդանին։
Ըստամ եա նէշէրէ կամ պատասխան
տուեալ ոչ վրդպմին ՚ի յոտս՝ և յան
դամն նոյնոյ ասէր այսպէս։
Իսկ մեծ մարիամ՝ մագդաղենացին.

կացեալ արտաքոյ՝ մեր գերեզմանին.
աղի արտասուօք՝ ողբայր զկենդանին.
և տեսեալ զհրեշտակն՝ 'ի գերեզմանին։
Մ. Հմ այսպիսեացն ասի նշնկէ ․ որք
են մոօք, անգամօք, և ոտիւք յարմար՝
և հանդէտ իրերաց. և եղանակի 'ի յե-
ղանակս յարութե տաղի Նոկեալ մա-
րիամ մագդաղենացւոյն։

Հարց. Ո՞ր ինչ է Թուլչեշղուհ ձայն երա-
ժշտական.

Պատ. Նա՛յն երգագրութիւն բանաս-
տեղծական, որոյ գլխատառքն շաղկա-
պեն զանունն ուրուք. որպիսի է Նոր
ծաղիկն, նոր իմն աւետեացն. յորոց է-
լանի անունն մեր հայրապետին ներսիսի.

Հարց. Ո՞ր ինչ է Թուսնէշուխ ասացեալ
ձայն երաժշտական։

Պատ. Նա՛յն ոտանաւորն, որոյ երկրոր-
դումն լինի անհանգէտ, որ և կամ յար-
մար ոտիւք, կամ ո՛չ. զորմէ և ունիմք
օրինակ 'ի մէջ Հարցն յօրինեցեալ գե-
ղեցիկ չափաբերութ․ մանաւանդ ու-
նիմք 'ի մէջն ներսիսի. որոյ առաջի տողն

եօթ

եօթնավանկ, և երկրորդն՝ ութ ոտնեայ. որև յորում ոտն է ասացեալ. ՚ի յերգս

Նոր ծաղիկ պայծառին:

Յարուցեալ՝ երրորդ ա ւուր.
առաւօտուն՝ ձայնեաց հրեշ տակն:
Նորահրաշ՝ լոյսն ծա գեաց.
աւետաւորն՝ մեր յարու թեան:
Շնորհատուն՝ արարա ծոց.
երևեցաւ՝ խընկաբե րիցն:
Ա՛յ կանայք՝ փութացա րուք.
և պատմեցէք՝ աշակեր տացն:

Գտանին այլևս ձևք երաժշտականք, որք ըստ պարսիցն. մախլաս, տախշիս, բաշմաքլը, գոֆիէ, Սեմայի, տէրբայի, տէշխիշխուտ, էջէռնամ, լոռչէղ և այլք:

Մախլաս, տասնաւորի առաջին տողին առ ասի, յորում սկիզբն անուան այլքն. Գոշխչէս, վերջ տողիցն ասի երգոյն բանաստեղծութեան. որպէս ասէ մեր հայրիկանն:

Թէ արժանի՝ առնէք ինձ ման.
զիս ըղձերսէս՝ անձն անար ժան.

կամ այսպէս,

Ա՛ հոգևոր՝ բանդս պէս պէս.

տ

որոյ նըշխարն՝ եղև նոր ակն։
Խաղերգիչն, է այն, որ նախ զբանաստեղ-ծի անուանն յիշէ՝ յետոյ զայլս, այսպէս․
Զնորա յիշել մի՛ դանդաղ ղէք․
որ զնուարձանայ՝ քըղ կայդոյ ակկ։
կամ այսպէս,
Ներսէս ծառայ՝ Տէ՛ռն մեր բին․
Հայցեմ առաւօտ՝ շնորհեդ կըր կին։
Գաղփիէ ասացեալն է այն, թէ ոստանա-ւորի վերջն որ ասաւ մի յանգի, երկ-րորդ՝ տուն և նոյնն պարտ է վերա-բերել․ որպիսի է ասացեալ բանքն մեծ Հայրապետին Ներսիսի շնորհալւոյն։
Քաղանեցին՝ Տէր գոյժ․
քրիստոնէից գուլով ան ոյժ․
ընտրեալ դըլուխ գոյր հայկազ նը․
դրխորիսն պալհաւու նը․
եղբայր երէց՝ գող կարդան դէ․
իմ ներսէսի՝ որ գայս եր դէ։
Ահա՛ ի վերջն գող ժէից, եթից՝ և էրցն գաղփիէ ասեն․ և այլոցն չէփիփ․ սեա՝ որոյոր ձեւք գոն ի պարսիկս, դան անպայկաս ի դերափայլ շարադրու-

թեն

Թէն ո՛ւր հայրապետին ներբոխի·

Մէծէհն, է այն ոտանաւոր, որոյ վերջին անդամն լինի անհանգէտ այլոցն անդամոց· որոյ օրինակն ունիմք յառաջել վրդպտէն քեռ որդէ ո՛ւյն Գրիգորի Տաթեւացւոյ այսպէս·

Սահծին՝ բարեաց պտո   ճառ·
ո՛ւ անարատ՝ յերկրի դը   տար·
մեր արարչին՝ տուն եւ սա   ճար·
ամենօրհնեալ՝ կոյս մօրի   ամ։

Գուէղծէհն է՝ յորժամ բաւիք յարդարել զոտանաւորն· որ է այսպիսի օրինակաւ·

Ն՞Հգերագանց՝ մայր՝ մայր մարմնացելոյն· անարատ ո՛ւր կոյս՝ կուսէ ծնեւ լոյն։
Ս՜ահն երկու մայր վանկք, եւ երկու կոյս վանկք, են գերահրաշ տառաջնեն ձեւք եւ այլք սոյնպիսիք·

Գուէճնէսն, որոյ երկու բառն, կամ բանն մեծեանց ի գիրս, կամ ի խօսս յարմար լինիցին· բայց ի մեկնութեան այլեւայլ· Ճ անն երկնային՝ եւ երկրային՝ Ջրային քն· աւեն ընծնիւ՝ եւ հովանու՝ մերայինքն։

Ս

Սկսանն ոչայց՝ միով ձայնիւ՝ հասարակ. աւսն խմա՝ և երթ նոյնոց՝ հաս արադ։ Թուղձնիս խաղն, է այն, յորս բանքն մի և նոյն շարադրի. բայց խմացուան այլ
խմնայէս, որպէսի են աղքա։

Սրէք սրէք՝ սրադէք ա րադ. փաւթուլք փաւլթոլ՝ հաստկք հատակ։

Նշէուհանն, է այն, որ 'ի միոյ իրէ կամ յատանաւորէ այլ խմն կերպ խմացուան երանի. որոյ և ա ասի Բեղէփհանը, յո, նմա նութե. ով աուբ-ծն, արեգակն, լուսն և այլ այնպիսի նմանուէքն ցուցանեն զանուան Քէ Տէն մերոյ։ Նուշէս ասացեալն, է ձև խմն. որ միոյ իրի մեկ նութին հարցաբանէ, և մի ամն պա֊ տասխանէ գիտելով, թէ է այսոց. կամ այնոց։ որպէսի է այս։ Ո՞ւ ես է այն, թէ յոչ ունի մարմինն հոգի. մեջ փո֊ րասխան լցեալ է օձ Է.քարբի. չունի լեզու եօթանասներկ զ՞նոյն գիտէ. յորժամ զգլուխն որ կարէս խօսի յայտ նէ։ Յաւելէլ և միոյն ասի հուասծա. յորոյ միջի մոզք գիտելի բանքն լինին

պաղա

դաղտնի՝ այսպէս․ երկոտասան թիւ՝ է
խորհրդաւոր․ որ էիցս հանրից՝ յաւէտ
փառաւոր։ Դոսն այլ ինն ձեւք տառաց
դարձակմանք․ որոց ասի ծագլուղ․ որով
վերաբերեն ինչ ինչ չափաբերականս
բանիւք այսպէս։ Դոհա զօրեղ՝ Դոհս
շուքեղ․ տեղ նոյնպ՝ սեղ ուժեղ։
Մ՚հա գէտն, որ ըստ տառադարձութեան
արհեստի գրի տեղ․ որով փոփոխի կ-
մացումն։ Նոյնպս գէսն, սեղ․ որ էր
ը առաջին նշանակութեան՝ վերս, որ լինի
հպարտ․ և զայլսն այսպէս խմն։
Հարց։ Մի՞րպիսի կերպիւ համեմատի
երաժշտութիւն չորից դլխաւոր գիտու-
թեանցն, զոր յառաջն ասացեր։
Պատ։ «Բնարական երգն, համեմատի
թուաբանութեան․ նախ՝ զի թուաբանն
ունի զոյգ՝ անզոյգ, մակեռակ, մակա-
քառեակն թիւ․ այսպէս և բնարն ձայ
նից, ոմն զիլ, ոմն բամբ, ոմն Էաղեայ,
ոմն Ըաղեայ՝ և ոմն Ճաղեայ․ Երկրա
չափն, ունի սկիզբն զկէտն, զգիծն,
զմակերևոյթն, զմարմինն, զդարե-

հասն

հատն, զԹիզն, զոտն, ոսկինքն, 'ի կար ճէն՝ յերկարն ժամանէ՝ և չափէ զեր կիր. այսպ և երաժշտական քնարի լարից ոմն կարճ, որ, Թոյլ. ոմն միջակ. և ոմն երկար, որ, պինդ։ Իսկ յատեղա բաշխութեն, զոր 'ի յատեղս բաշ_ ձունս, ցածունս, և միջինս. այսպ յե_ րաժշտութեա, զոր բարձր, սուր՝ և միջակ ձայնս. վէր համեմատի նմա։

Հարց։ Սերեմն եօԹն ազատական յար հեստս ես ունի ամեղի երաժշտութիւն։

Պատ. ՅեօԹանց աստիճանն, որ, Բներ_ Թօղն, հայի յուղղախօսութիւն խօսից արհեստին, ըստ որում. է արհեստ ու_ ղիղ խօսելոյ.

Ճարտարն, որ, ճարտասանն, խօսից զարդ արոյ, կամ յօրինելոյ բանս բարեյար մարս, ըստ որում. է արհեստ բարւոք ասելոյ։

Տրամաբանն, պատմէ զսահմանէ, զբա ժանմանէ, զձեռնարկութէ, ըստ որում. է գիտութի քաջ տրամաբանելոյ։

Թուաբանն, Թուելոյ, բարդելոյ, և բա

ժա

ժանելոյ զթիւս, որ որում է գիտուն թռչնոց։

Երկրաչափն, գիտէ չափել զհեռաւորութիւն, զմերձաւորութիւն լերանց, բլրոց, զբարձրութիւն, և զխորութիւն, որ որում է գիտուն չափուց, և համեմատութեան քանակութեանց։

Աստեղաբաշխն, գիտէ զընթացս, զժամանակս, զշրջմունս, զազդեցութիւն՝ և զայլ հանգամանս աստեղացն, որ որում պատմէ և ճառէ մտացն իմացմամբ միայն, և ոչ աստուածայինն օրհներգութեամբ. զի են սոքա միշտ անդադրական ձայնիւ։

Բայց երաժշտականքն գիտուն, ի մէջ ընդհանուր գիտութեանց ծանօթութեանց՝ զանազանիւք պանծայ մնկանունօք. երբեմն կոչի՝ երգ ցնծութեան. երբեմն, հրեշտակական զօրութեանց. երբեմն, աստուածայինն փառաց։ Օրհնութիւն է՝ երգ աստուածայինն փառացն, զորմէ ասի. Տեսի զՏէր նստեալ յաթոռ բարձրութեան՝ և սերովբէքն կային շուրջ զնովաւ. վեց թևք միոյ՝ և վեց թևք միոյ

եր

երկուքն ծածկէին զերեսս իւրեանց,
և երկուքն, զոտս. և երկուքն թռու-
ցեալք. աղաղակէին մի առ մի՝ և ասէ-
ին. Սուրբ. Սուրբ. Սուրբ. Տէր զօրութեանց՝ լի՛ է
ամ̃ երկիր փառօք նր̃. եսայ. 6. 1։ Եւ ա-
մ̃ծայրն անհանգստանէին, ասէ. չորից
կենդանեացն էին մի մի ՚ի նոցանէ
վեց թեւք. շուրջ լցեալք աչօք. և ոչ հանգ-
չէին՝ ոչ զտիւ և ոչ զգիշեր՝ յասելոյ.
Սուրբ. Սուրբ. Սուրբ. Տէր ամ̃. յայտ. 4. 8։
Ուրեմն ցանկալի՛ է երաժշտականն գի-
տութիւն և միշտ գովելի հանրիցն գի-
տութեանց. զոր յօրինեալ սերովբէն հրա-
նիւթից՝ մատուցանեն փառս բարե-
բանականս։

Հարց. Ի՞նչ նմանութի՛ ունի երաժշտութ.
Պատ. Նմանի երաժշտութիւն ձայնի՛ և ո-
ղեացն. տոփին՝ և բանիցն. զի կարէ զն-
դանակս ձևափոխել զանազանս, ըստ յա-
րախականն, ՚ի խաղաղականն. և ՚ի պա-
տերազմականն. ուր երգն առ աղեքսանդ-
րիւ, և այլն։ Ո՛ այս օրինակ առ իմաս-
տասէրքն, թէ պակաս է բանն որ քնո-
րոցն,

րոցն, յորժամ զաստուածայինն երգեն զերգ. ուրախականսն, յորդորել զլսօղս. և տրտմականսն, յապաշխարութիւն ածել. երբեմն յաստուածայինն բորբոքել 'ի սէր:

Հարց: Որպիսի կերպիւ լինի մարդն քնար:

Պատ: Ահա փոխանակ փողքի փայտին, բերանն. լարից, ձայնն. շաղափից, ատամունքն. ներքին ցցոյ, թոքն. ագանակթոյ, լեզուն. մատանց շարժմանց, շրթունքն և այլք. յաղագս այսորիկ ասէ Ներսէսն Շնորհօք Հոգւոյն սրբոյ քնարերգն Աստուծոյ մարգարէն Դաւիթ, թէ Ծաղեայ սաղմոսարանաւ սաղմոս ասասցէք բեզ. Ծաղեայ, Ծ զօրութիւն հոգւոյն ասէ. է գիտնականին, և է կենդանականին: Ո՛ւ ի սպառումն երաժշտականին լրմամն ումն զօրութի. քանզի չէք ինչ ասէ, որ զկամս մեր յեղաշրջէ յուրախութիւն, կամ 'ի տրտմութիւն, որպէս զերգոյն ձայն՝ որ թէ բան պատշաճին լինիցին:

Ո՛ երգս 'ի սրբէից՝ ուսեալ յօրինեմք. 'ի զանազան ձայնս՝ բերել նուագեմք:

Սահմանին յաղագս երաժշտութեան, թէ՛ զինչ է։
Հարց։ Զինչ է երաժշտութիւն։
Պատ։ Ներբէական սրբասացութիւն։
Հարց։ Զինչ է նիւթն երաժշտակա՛ն
նութեան։

Պատ։ Առաջին նիւթն, է միջնորդն ե-րաժշտութեան. երկրորդ նիւթն, են տառք համոյնք. զի գոն 'ի տասս եւ կիսա-ձայն, միջակաձայն, հաստատաձայն, սաստ-կաձայն, նրբաձայն եւ այլք. նոյնպէս գոն 'ի պղատոնականն քնարի հաստ, միջակ, նուրբ ձայնքն երաժշտականն։

Հարց։ Որպէս լինին՝ եւ գան այնպէս ըստ ասիցդ։

Պատ։ Ահա ա՞, բ՞, գ՞, դ՞. սոքա են բուն ձայնք. ունի եւ չորս սաստ այլս. ա՛, բ՛, գ՛, դ՛. չորս պատասխա-նողք այսպէս. ա՛, բ՛, գ՛, դ՛. եւ չորս սաստիկ, ՃՁ. Թիզ այսպէս. ա°, բ°, գ°, դ°. որք եղեն վերջասան կատա-րեալ ստեղծման. եւ ունին կողմունք, եւ կողմանց կողմունք, եւ պատասխանողք նմա որք են երկս տասնեակ, եւ մի վեց-եակ ըստ տուեալ մերոյ։

Մասնանք քնարի՝ են երիս տասնեակս յարմար է տաւիղս՝ բարդելով վեցեկս. Ծայրք։ Մորդիսն դրուեք են նոքա. Գլուխ։ Մրոց դրուեին, է երկարապէս. այսր համառօտութեան անպատշաճ համարելով չերգաք զայն. այժմ այսքան բնաւ, թէ նախանձ պարտ է երաժշտացն բանալ զկանոնսն, և ուսանիլ զայն ըստ ծիսայ նորին, որ է այսու օրինակաւ.

ընդհանուր եղանակաց սկզբըն, է այս
ու • որ է գուր, և ըստ յունացն խաչն •
և ա՟մ ձայնից նիւթն, են տառք ձայնա
ւորք • և ա՟մ իմացումն տառից են չորս,
թ՟, գիրն, հեգն, բանն, և իմացումն •
զի գիրն՝ մարմին • հեգն, բանն մեր •
բանն, հոգի • և իմացումն, միտքս մեր
ծածուկ՝ և գաղտնի։ Ո՛ ի զայսուէ
իմանեայ միտքս մեր զգըրելն, որ ձեռօք
գրէ • աչօք, տեսանէ • լեզուաւն, ըն-
թեռնու • ականջով, լսէ • և միտքն իմա
նայ • յաղագս որոյ նախ՝ զձայնս ուսա
նիմք • երկրորդ՝ զխազս • երրորդ՝ զհեգումն
նց ընդ թուով • և չորրորդ՝ զեղանակա-
ւորսն ընդ համայն պարագայիւքն է,
բաժշտուեց, որ ը՟ յունացն ասի Պրօզ՟
զոր սկիզբն առնել իմանան այսու օ-
րինակաւ։ ա՟ձ • բ՟ձ • գ՟ձ • դ՟ձ։ ա՟կ • բ՟կ • գ՟կ • դ՟կ։
Այսք են անձայնք՝ ը՟ յունաց՝ ամփոփա •
ռ, թէ չունելով՝ ոչ դոն գերակայ։
՜ ՛ ՞ ՟ ։ ՝ ՝ ՝ ° ՛ ՟ ։ Սօմա պնէ-
մա՝ մարմին անմարմին • մէջակէտ նշխաք՝
ահա երկուին։ ՟ ՟ • ալ։ մինն ՚ի վերբերելա-
կաց՝ է յետահընար • է և շուտաշրջօղ՝

բացարձակաբար․ Երկուքն նշանա-
կան՝ խազք՝ են ոչ մարմին․ այս են ին-
քեանց յինքեանս՝ և ոչ անմարմին։
2, 2․ 2․ 2․ 2։ 4․ 4․ 4․ 4․ 4։
Վիճակ են մարմինն՝ բաղձանց խազից՝ զա-
նազան․ որք ձայնաւորքին՝ յետ անմար-
մնոյ՝ անընման։ Իսկ սոցա տեսութիւն, է
կարի յոյժ բաղձալի․ սակայն առ այժմ
յայտնելոյ ոչ ունի տեղի․ և այսքան բաւ
է ասացեալ ուսցուք․ թէ որոյ հեղումն
յօրինին եղանակք տաղանց խազասացու-
թեան դիտաւ։ Եղանակն ընդհա-
նուր ձայնից սկիզբն է․ թէ յաձ են, թէ
'ի բաձ են և յայլոցն սկիզբն ձայնիցս, է
եղանակին թարց ելուէջ առել։ Իսկ երկ-
ամանակն, է՛'ի դիկ են միով սատիճանա-
բարձր սկզբնաւորութիւն, որ է դ՟կ․ յոր
մէ սկիզբն առել շարժէ զաձ, զդաձ, զդաձ
ը օրումք կրկինն դարձաւարձ առնլով
ը արտեսաւ լուացուցանէ զեղանակն․
նոյնպէս և զայլոցն յօրինեն և եթ ձայնից
աստիճանի զօրութեան, որք թուին հաշուեք
'ի թուաբանութեան նոյնպէս իմա յերաժշ-
տութեան․ եթէ որ կամենայ, կարող է։

Փա՛ռք անճառելի՛ ո͞ւ Երրորդութե.
և պատիւ յաւէտ՝ մի Ա͞ծու թե.
Ի Հայր և Որդի և Ի Ս͞Բ Հո գին.
այժմ և յարաժամ՝ և միշտ յաւիտեան:
Որ Հասոյց յաւուրս՝ զայս փոքրիկ մատեն:
որ Հարցասիրացն՝ պատասխանաւ բան.
յերաժշտութեն՝ գիտուԵց ուս ման.
կարի ցանկալի՝ Համառօտ կան:
Սա պարունակէ՛ զ°Հարցմունքն Հոգեկին.
Է՛ որով Հանկիրծ՝ ինչ ինչ յունական.
գուն ինչ ևս Հարցմունն՝ այն պարսկկըն.
որովք յարդարին՝ երգք երգողական:
Չայնք երաժշտացն՝ եղանակս կան.
Հինն երգողուԵցն՝ երաժշտա կան.
և Համայն գործիքն՝ երգեցողա կան.
բազմօրեայ բանին՝ գոն Հարց պատասխան:
Թէպէտ է կիսատ՝ բ͞ն արՀեստա կան.
Համառօտ գոլոյն՝ է խորթան՝ և բան.
եթէ ո͞ր կամի՝ տորոյն լերա կան.
տեսանես տերամբ՝ ի յօրս տպարանն.
[illegible] անարթունս յիշել՝ զդատաստանեան.
մեղթեամսիրելեցդ՝ զԳրիգորս կեսարեան
Ե Հարբք և եղբարբքս՝ Հոգևորական.
որ լիջեք յիշեալք՝ գոլք ևս անխափան: